

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM

2014–2017

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Kateřina Pokutová

Investigativní žurnalistika na ČT a FTV Prima

Praha 2017

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Michal Schuster MBA

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR FULL-TIME STUDIES

2014–2017

BACHELOR THESIS

Kateřina Pokutová

Investigative journalism on CT and FTV Prima

Prague 2017

The Bachelor Thesis Work Supervisor: Mgr. Michal Schuster MBA

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Kateřina Pokutová

Poděkování

Děkuji všem, kteří pomohli vzniku této bakalářské práce, zejména panu Mgr. Michalu Schustrovi MBA za vedení, konzultace, velkou ochotu, trpělivost v průběhu zpracování tohoto textu. Taktéž děkuji investigativním žurnalistům, kteří ochotně zodpověděli na všechny položené otázky týkající se jejich práce. Také děkuji své rodině a přátelům za podporu.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá investigativní žurnalistikou na ČT a FTV Prima. V první kapitole se nachází definice pojmu investigativní žurnalistiky a její původ a vývoj. Druhá kapitola se věnuje investigativní žurnalistice v českém mediálním prostředí, jejím žánrům, formátům, historickému počínání a celkovému prvnímu střetnutí s investigativní žurnalistikou. Též se v této kapitole nachází informace k soudobé investigativní žurnalistice a k tisku. Třetí kapitola se podrobněji věnuje otevřené investigativní žurnalistice, její definici, poukazuje se v ní též na její vývoj. Jsou tu rozebrány pojmy jako je rešerše, novinářské kontakty, anonymní zdrojování a cílené poskytování informací, které je velmi důležité pro vykonávání práce investigativního žurnalisty. Čtvrtá kapitola je zaměřená na práva a zákony, kterými je novinář limitován, ale i chráněn. Pátá kapitola se věnuje hlavnímu tématu této bakalářské práce, která se zabývá investigativní žurnalistikou v televizi. V této kapitole jsou zmíněny pojmy, jako je reportér a reportáž. Též se v ní vyskytují pořady věnované investigativní žurnalistice na veřejnoprávní televizi ČT, tak i soudobá investigativní žurnalistika na soukromé televizi FTV Prima. Důležitou součástí této bakalářské práce je řada rozhovorů, jež autorce poskytli investigativní žurnalisté. Hlavní záměrem a cílem rozhovorů byly názory a názory investigativních žurnalistů, kteří mají bohaté zkušenosti v tomto oboru. V praktické části této bakalářské práce je pomocí dotazníkového šetření vyhodnocen výzkum, který se zkoumá přehled a postoj středoškolských studentů k investigativní žurnalistice.

Klíčová slova

Etika v novinářské práci, investigace, investigativec, investigativní žurnalistika, právo na informace, otevřený informační zdroj, rešerše, svobodný přístup k informacím, žurnalistika.

Annotation

This Bachelor's thesis focuses on investigative journalism on CT and FTV Prima. The first chapter focuses on the definition of investigative journalism, its origin and development. The second chapter centres upon investigative journalism in the Czech media, its genres, formats, historical standing and overall first encounter with investigative journalism. The chapter also includes information about contemporary investigative journalism and print. The third chapter covers open investigative journalism and its definition in depth, and discusses its development. The chapter analyses terms such as research, news contacts, anonymous sourcing, and aimed supply of information, which is extremely important for fulfilling the work of an investigative journalist. The fourth chapter is dedicated to rights and laws by which the journalist is limited, but also protected. The fifth chapter focuses on the main topic of this Bachelor's thesis, which focuses on investigative journalism in television. This chapter mentions terms such as reporter and report. It also mentions television programmes dedicated to investigative journalism on the public broadcasting television CT as well as contemporary investigative journalism on the privately owned station FTV Prima. Interviews provided to the author by investigative journalists are a central part of this Bachelor's thesis. The main purpose and objective of the interviews was to obtain insight and opinions from investigative journalists with a great deal of experience in this field. In the practical portion of this Bachelor's thesis research was conducted using a questionnaire which was designed to evaluate the depth of knowledge and attitudes of high school students towards investigative journalism.

Keywords

Ethics in journalism, free access to information, Investigation, investigative journalism, Investigator, journalism, open information resources, research, the right to information.

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 OBEČNÁ CHARAKTERISTIKA INVESTIGATIVNÍ ŽURNALISTIKY	10
1.1 Definice pojmu investigativní žurnalistika.....	13
1.2 Původ a vývoj investigativní žurnalistiky.....	15
2 INVESTIGATIVNÍ ŽURNALISTIKA V ČESKÉM MEDIÁLNÍM PROSTŘEDÍ.....	17
2.1 Žánry, formáty a formování české investigativní žurnalistiky.....	18
2.2 Historické počiny a první střetnutí s investigativní žurnalistikou.....	19
2.3 Soudobá investigativní žurnalistika v ČR.....	21
2.4 Tisk.....	23
3 OTEVŘENÁ INVESTIGATIVNÍ ŽURNALISTIKA.....	26
3.1 Definice pojmu.....	27
3.2 Vývoj otevřené investigativní žurnalistiky.....	27
3.3 Rešerše.....	28
3.4 Novinářské kontakty.....	30
3.5 Anonymní zdrojování.....	31
3.6 Cílené poskytování informací.....	32
4 PRÁVNÍ ASPEKTY INVESTIGATIVNÍ ŽURNALISTIKY V ČESKÉ REPUBLICCE.....	33
4.1 Právo na informace.....	34
4.2 Právo na ochranu osobních údajů.....	35
4.3 Náhubkový zákon.....	36
5 INVESTIGATIVNÍ ŽURNALISTIKA V TELEVIZI.....	38
5.1 Reportáž a práce reportéra.....	39
5.2 Pořady věnované investigativní žurnalistice na veřejnoprávní televizi ČT.....	42
5.3 Soudobá investigativní žurnalistika na soukromé televizi FTV Prima.....	46
PRAKTICKÁ ČÁST.....	50
6 PŘEHLED A POSTOJ STŘEDOŠKOLSKÝCH STUDENTŮ K INVESTIGATIVNÍ ŽURNALISTICE.....	50

6.1	Výzkumný cíl.....	50
6.2	Výzkumné otázky	50
6.3	Výzkumný vzorek a výzkumná metodika	51
6.4	Výsledky výzkumu	52
	ZÁVĚR	66
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	68
	SEZNAM GRAFŮ	73
	SEZNAM PŘÍLOH.....	74

ÚVOD

Médiím nelze odepřít možnost odhalovat a zveřejňovat informace a proto lze média považovat za hlídací psy demokracie. S příchodem podnikatelských činností, které vznikly díky nástupu tržní ekonomiky, se investigativní žurnalistika začala podílet na odhalování ilegálních činností vzniklých v politických, hospodářských a jiných oblastech. Aby dosáhli čeští novináři efektivních a lepších výsledků, využívali zkušenosti investigativních zahraničních žurnalistů, především žurnalistů, kteří žili v Americe. Americký společenský kontext se od českého odlišuje jak v oblasti historické, sociální, kulturní, politické a právní. V dnešní době, po pádu komunistického režimu nejsou možnosti a činnosti médií z pohledu svobody slova nijak prakticky limitována, a proto se díky tomu mohla investigativní žurnalistika vyvinout i v českých médiích. Média, která se zabývají investigativní žurnalistikou, zcela jasně potvrzují, že mají velmi důležitou schopnost a poskytují informace, které jsou ve veřejném zájmu.

Cílem této bakalářské práce je seznámit se v teoretické části s obecnou charakteristikou investigativní žurnalistiky, s investigativní žurnalistikou v českém mediálním prostředí, s otevřenou investigativní žurnalistikou, s českými právními aspekty týkající se investigativní žurnalistiky a investigativní žurnalistikou na soukromé televizi FTV Prima a veřejnoprávní televizi ČT.

V praktické části této bakalářské práce se autorka zabývá tím, jaký mají přehled a jaký zauímají postoj středoškolští studenti k investigativní žurnalistice. Před provedením výzkumu si autorka stanovila výzkumné otázky: Mají středoškolští studenti zájem o investigativní žurnalistiku? Vědí středoškoláci, co je investigativní žurnalistika? Dávají studenti středních škol přednost vizuální či audiovizuální podobě investigativní žurnalistice? Znájí studenti středních škol některé z investigativních pořadů? Jaké periodikum se podle středoškolských studentů věnuje investigativní žurnalistice? Jaké schopnosti by měl mít investigativní žurnalista podle středoškoláků? Vnímají středoškolští studenti postupný úpadek investigativní žurnalistiky?

TEORETICKÁ ČÁST

1 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA INVESTIGATIVNÍ ŽURNALISTIKY

Vztah mezi současnou společností a informací je opravdu blízký. Drahocenné informace hýbou společností a utváří jedincům určitý přehled o dění kolem sebe. Takovým úspěšným jedincem se dá označit druh člověka, v tomto případě a v této bakalářské práci, novinář, který má k dispozici nesčetně informací, jež jsou ověřenými, kvalitními a vystihujícími.

Před úplným vyjasněním a seznámením se s hlavním pojmem této bakalářské je důležité označit žurnalistiku jako samostatný obor, který definovat jde mnohdy opravdu těžko. Žurnalistika vznikla z francouzského *journal*, které v překladu znamená deník a propůjčením latinského *diurnus*, neboli denní.¹ Žurnalistika by nemohla existovat bez podstatně důležitého vynálezu 15. století, který zhotovil mohučský vynálezce Johannes Gutenberg. Knihtisk byl vytvořen za účelem nejen k lepšímu hospodářskému rozvoji společnosti, ale také pro rychlejší tisk knih, které v předešlých letech byly šířeny obyčejným blokovým tiskem.² První tištěnou verzi novin byl y antverpské *Nieuwe Tidinghen*, které se objevily na trhu poprvé na počátku 17. Století, přesněji v roce 1605. Za jejich vznik lze vděčit majiteli holandské tiskárny Abrahamovi Verhoevenovi.³

Žurnalistika je mnohdy označována odborníky, novináři a bohemisty za druh jaké si komunikace ve vztahu žurnalisty, označovaným za dodavatele zajímavých informací prostřednictvím mediálního prostředí a to a uživateli, jež ztvárňuje postavu příjemce.⁴

¹ OSVALDOVÁ, B., HALADA a kolektiv. *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*. Praha: Libri, 2007, s. 244. ISBN 978- 80-7277-266-7

² TRAMPOTA, T. *Zpravodajství*. Praha: Portál, 2006, s. 12. ISBN 80-7367-096-8

³ VERNER, P. *Historie mediální komunikace*. 1. vydání. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2013, s. 12. ISBN 978-80-7452-027-3

⁴ MCQUAIL, D. *Úvod do teorie masové komunikace*. 4. vydání. Praha: Portál, 2009, s. 30. ISBN 978-80-7367-574-5

Konečným výsledkem této komunikace není jen pouhá jediná zpráva, ale rovnou řada zpravodajských sdělení, jež obsahují modifikované informace obohacující čtenářův obzor. Definice zprávy zní jako věcný záznam, či vysvětlení událostí významných pro čtenářské publikum. Žurnalistiku nelze jen identifikovat jako sled informací zpracovaných do podoby zprávy a to z toho důvodu, že i pod jejím obsahem se dají nalézt sdělení týkající se mnohých sociálních záležitostí⁵. Podle Žantovského se žurnalistika stává jasným ukazatelem společenské dynamičnosti.⁶

Díky žurnalistice nalézají miliardy obyvatel po celé zeměkouli odpovědi na pouhou jedinou otázku dne, která zní: *Co je nového?* Ta je zprostředkovatelná nepostradatelnými žánrovými prostředky. Osvaldová jako sdělování prostředků popisuje tak, že pokud mají hlavní roli plnit, musí zachovat určitá psaná a nepsaná pravidla, popřípadě dodržovat úzus, jež se po několika staletích v národní žurnalistice vyvíjel.⁷

Každý novinář proměňuje získané informace a fakta na užitečnou materii. Prostřednictvím patřičných analýz těchto materií se novinář dostává k důležitým a počátečním náznakům zprávy, kterými jsou aktuálnost, časovost a obsahová objektivita. Získaná materie by měla být řádně ověřena a to z minimálně dvou na sobě nezávislých zdrojů. Novinářovo zpravodajské sdělení v podobě finální verze zprávy je poté zařazeno do patřičné publicistické sekce.

Samozřejmou se pro tento obor stává objektivita, která nemusí být pokaždé platnou. Respektive, řádně seskupená novinářova materie nemusí ztvárnět vždy pravdivý obraz. Může existovat více pravd vytvořených pohledem různých pozorovatelů. Dva aspekty řídí vše. Na jedné straně barikády vznikají představy o tom, že zpráva je jediným a opravdovým odrazem skutečnosti. Zato na straně druhé barikády vznikají různé pojetí a

⁵ ŽANTOVSKÝ, P. *Průvodce minovým polem české žurnalistiky*. 2. doplněné vydání. Praha: OREGO productions, 2015, s. 40. - 41. ISBN 978-80-87528-33-4

⁶ ŽANTOVSKÝ, P. *Česká politika a média po roce 1989*. 1.vyd. Praha: Institut Václava Klause, 2013, s. 25. ISBN: 978-80-87806-02-9

⁷ OSVALDOVÁ, B. a kolektiv. *Zpravodajství v médiích*. 2. vydání. Praha: Karolinum, 2011, s. 10. ISBN 978-80-246-1899-9

variací výkladu zprávy. Při základním stanovení pravidel je zapotřebí stanovit kategorizaci, jež bude od počátku do konce dobře předána. Tím bude správně zachycena a i správně interpretována. Když dojde k chybě v kategorizaci, naskytne vyšší procento nedorozumění vznikajícího už od samého zárodku.⁸ Podle sociologa a filosofa Václava Bělohradského objektivita znamená nic jiného než antrientropický režim řeči, ve kterém hraje podstatnou roli dokumentace, neboli popis popisovaných a zaangažovaných informací, jež mají patřičnou literární formu, díky nimž rozeznáváme informační materie za relevantní, nebo irelevantní.⁹

Žurnalistika se může chlubit svými poddruhy, či odvětvími, které se zaměřují na určitý okruh denní činnosti obyvatelstva. V této bakalářské práci se setkáváme se specifictější formou žurnalistiky, a to investigativní žurnalistikou. V anglickém jazyce nalezneme tento druh žurnalistiky pod tímto názvem: *investigative journalism*, který v překladu znamená: pátrající, objasňující či vyšetřující žurnalistika.

Pro uvědomění je důležité si objasnit hlavní úkol investigativní žurnalistiky, jímž je slovo: *investigace*, neboli zjišťování. Mnoho mediálních teoretiků a žurnalistů považují vyhledávání informací za hlavní úkol každého žurnalisty. Avšak patřičný zřetel a obdiv přikládají specifickému pátrání po materii, které investigativní žurnalisté praktikují. Zastáncem tohoto názoru byl Holzer „*Skutečná žurnalistika, kterou se cítil být povinován vůči informování veřejnosti, byla vždy pátrající žurnalistikou, která se nikdy nespokojila s tím přinášet lidem jenom doslovná prohlášení.*“¹⁰

Investigativní novinář by se měl řídit zákony, jež vytvářejí limitující zábrany a ochranu před špatným koncem. Každý demokratický stát je obdarován odlišnými zákony a ty by měly být dopodrobna prostudovány investigativci. Tato práce obecně vychází z předpokladu, že investigativní žurnalistiku lze zařadit svými specifickými odlišnostmi

⁸ BĚLOHRADSKÝ, V. *Společnost nevolnosti- Eseje z pozdější doby*. 3. vydání. Praha: Slon, 2014, s. 11-12. ISBN 978-80-7419-167-1

⁹ Tamtéž, s. 11. – 12

¹⁰ WILKE, J. *Ethnik der Massenmedien*. Wien: Braumuller, 1996, s. 187. ISBN: 37-003-1154-0

mezi druhy žurnalistiky, jež podléhá, judikatuře, dění ve sféře politické a sociální sféře v případně daném státě.

Investigativní žurnalistika je spíše praktickým, než teoretickým druhem žurnalistiky.¹¹ Teoretických prací pojednávajících o tomto termínu, nevzniklo mnoho, jelikož čeští investigativní žurnalisté nikdy dopodrobna nerozebírali tento druh žurnalistiky. A proto se mnohdy setkáme se stručným a krátkým popisem. Většina působících novinářů využívá svých praktik a pracovních metod, jež jsou odvozeny z letitých zkušeností a bohaté praxe.

1.1 DEFINICE POJMU INVESTIGATIVNÍ ŽURNALISTIKA

Za investigativní by se daly označit všechny druhy žurnalistiky. Už značně tím, že každý novinář musí pátrat, hromadit a zpracovávat informační data do podoby zpráv. Avšak investigativní žurnalistika je patrně odlišnou a snadno vydělitelnou v mnoha aspektech. Podle Kmenty není investigativní žurnalistika produktem práce, ani reportáží či článkem, ale je stylem práce. Dala by se označit za způsob stylu novinářské práce, nebo za metodu, díky které novinář dojde k cíli.¹²

Investigativní novinář ztvárňuje postavu *hlídacího psa demokracie*. V anglickém jazyce bychom našli charakteristický termín *watchdog*. Způsobem pátrání a vyšetřováním politických kauz a skandálů se investigativec dostává v žebříčku nejrizikovějších povolání mezi první desítku.¹³

¹¹ JIRÁK, J., KOOPLOVÁ, B. *Masová média*. 2.přepacované vydání. Praha: Portál, 2015, s. 69. – 70. ISBN 978-80-262-0743-6

¹² KMENTA, J. *Investigativní žurnalistika* [online]. © 1993–2014 [parafrázováno 2016-12-12]. Dostupné z: <http://www.kmenta.cz/cs/investigativni-zurnalistika/uvodem>

¹³ ŽANTOVSKÝ, P. *Průvodce minovým polem české žurnalistiky*. Praha: OREGO productions, 2015, s. 18. - 21. ISBN 978-80-87528-33-4

Orság přeložil do českého jazyka tři základní faktory Roberta W¹⁴. Greena, jež formulují investigativní žurnalistiku:

- Veškerá provedená šetření jsou prací reportéra, nejde o zprávu nebo šetření učiněné a vytvořené někým jiným.
- Hlavní námět a téma článku obsahují něco, co má pro čtenáře či diváka podstatný význam a i tím se stává aktuálním.
- Ostatní se pokoušejí a snaží tyto záležitosti a problémy před veřejností skrýt a reportér je tou postavou, která tyto věci upozorní společnost zveřejněním.¹⁵

Autoři knihy *Investigative reporting* vydané v roce 1976, Anderson a Benjaminson hledí na investigativní žurnalistiku jako na informování skrytých informací prostřednictvím investigativců. Ti se podrobně zajímají o aktivity vytvářené zkorumpovanými politiky, společnostmi anebo charity.¹⁶ Investigativní žurnalistika je časově náročnou a její serióznost vzniká perfektním seznámením se s problematikou sekcí sociálních, pod které spadají veškeré politické kauzy. O investigativní žurnalistice lze hovořit, pakliže se dohledají nevyřčené teze a jejich pravdivost se dá vyvodit z více jak dvou informačních zdrojů s nápomocí získaných důkazů.¹⁷

¹⁴ GREENE, R. W. *The Reporter's Handbook*. New York: St. Martin Press, 1991, s. 7. ISBN 03-126-7393-0

¹⁵ ORSÁG, P. *Investigativní žurnalistika a možnosti jejího uplatnění v českém regionálním zpravodajství*. Brno, 2007. In WASCHKOVÁ, C. L. *Regionální média v evropském kontextu*. Brno: Masarykova Univerzita, 2007, s. 55 - 61. ISBN 978-80-4473-9

¹⁶ ANDERSON, D, BENJAMINSON, P. *Investigative reporting*. Londýn: Indiana University Press, 1976, s. 5. ISBN 0-253-33164-1

¹⁷ HESOVÁ, A. *Investigativní žurnalistika a její praktické užití v českém mediálním prostředí* [online]. Olomouc, 2013 [parafr. 2016-12-14]. Bakalářská diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity palackého v Olomouci, Katedra Žurnalistiky, Vedoucí bakalářské diplomové práce: Petr Orság. Dostupné z: <http://theses.cz/id/28tvlg/00177507-367595497.pdf>

1.2 PŮVOD A VÝVOJ INVESTIGATIVNÍ ŽURNALISTIKY

Investigativní žurnalistika se zrodila na přelomu 19. a 20. století v USA. Novinářská generace nazývaná jako *muckrakers*, nebo organizace novinářů *muckrakingů* začala s formou této žurnalistiky na konci 50. let 20. století. V českém znění by přeložený název hnutí znamenal charakteristickou hospodářskou činnost a to kydání hnoje. Originalita a výstižnost názvu hnutí zcela popisuje myšlenku, či poselství nejenom této investigativní rodiny, ale celkově činnost každého investigativního novináře. Investigativní rodina novinářů vydávala pravidelně své články v nejznámějších periodikách po celé Americe. Později v 60. - 70. letech vznikala řada knižních vydání a speciálů, jež byly zaměřeny specifitěji a to na konkrétní skandální aféru řízenou tehdejším republikánským prezidentem Richardem Nixonem. Aféra zvaná Watergate vedla k historicky první rezignaci prezidenta a naopak dostala investigativní žurnalistiku na výsluní spolu s jejími tvůrci, novináři Carlem Bernsteinem a Bobem Woodwardem z deníku *The Washington Post*.¹⁸ Tito dva novináři přispěli k odhalení skandálů tím, že se dostali k nezákonným telefonním odposlechům. Skoro o rok později, v roce 1973, obdrželi za investigativní reportáž Pulitzerovu cenu. Tu mohou nejlepší investigativní novináři obdržet od roku 1964. Kovach a Rosentiel hledí na investigativní žurnalistiku 70. let jako na atraktivní obor.¹⁹

V 70. letech, po zveřejnění aféry Watergate, lze říci, že investigativní žurnalisté stavěli metodiku odhalování společenských zlořádů na očitém svědectví, pozorováním zevnitř a už ne zpovzdálí jako tomu bylo v přechozích letech. Shromažďování důkazů se stalo nepostradatelnou součástí investigativní žurnalistiky. Veškeré důkazy poukazovaly i na neetickou propagandu a její státní manipulátory, korupci, prapodivnou ekonomickou sféru státu, či na stav nezaměstnanosti. Investigativní žurnalistika 70. let přinesla řadu způsobů řešení následných kauz a odhalení.

¹⁸ HALADA, J., OSVALDOVÁ, B. *Praktická encyklopedie žurnalistik a marketingové komunikace*. 3. rozšířené vydání. Praha: Libri, 2007, s. 245. – 246. ISBN 978-80-7277-266-7

¹⁹ KOVACH, B. ROSENTIEL, T. *The Elements of Journalism: What News speak should know and the Public Should Expect*. New York: Three Rivers Press, 2007, s. 140. ISBN 978-0-307-34670-4

V letech 1988-1989 docházelo k rasovým diskriminacím v oblasti americké Atlanty. Veškeré uzemní, ale i zahraniční bankovní instituce odmítaly poskytnout úvěry hispánským, ale i černošským přistěhovalcům. V roce 1989 vyšel v Atlanta Journal Constitution článek Billa Dedmana popisující tuto rasovou diskriminaci. Další významné poodhalení bylo provedeno americkou novinářkou Loretou Tofani²⁰, která v roce 1982 napsala řadu článků pro The Washington Post. Všechny články pojednávaly o znásilňování vězňů ve věznici v Marylandu, jež bylo státní institucí záměrně přehlíženo. Za zveřejnění této aféry obdržela L. Tofani ,v roce 1983, Pulitzerovu cenu²¹ za investigativní žurnalistiku. Novináři Jerry Seper a Bill Gertz z Washington Times zase odhalili aféru Whitewater spjatou s demokratickým prezidentem Billem Clintonem. Seper a Gertz popisují Whitewater jako za způsob šedé ekonomiky prováděnou prostřednictvím pozemkové majetku za dozoru Clintona.²²

V roce 1975 vznikla nezisková organizace IRE, pro upřesnění *Investigative Reporters and Editors*, která vytvořila fórum pro své novináře. Prostřednictvím jej si řada novinářů napomohla získanými informacemi a fakty k vyřešení nových kauz. IRE, poskytuje školení, podporuje a napomáhá k lepšímu novinářskému standardu a zajišťuje ochranu práv zaregistrovaným novinářům.

²¹ BRENNAN, A. E., CLARAGE, C. E. *Who is who of Pulitzer Prize Winners*. Arizona: Oryx Press, Phoenix, 1999, s. 332. ISBN 978-1573-5611-12

²² EDWARDS, L. *Svědění Washingtonu: Washington Times 1982- 2002*. Praha: Ideál, 2004, s. 27-55. ISBN 80-901017-6-3

2 INVESTIGATIVNÍ ŽURNALISTIKA V ČESKÉM MEDIÁLNÍM PROSTŘEDÍ

Investigativní žurnalistika se pojí s několika základními podmínkami, které jsou pro její existenci nezbytné, jež se jednájí politického, historického a sociálního kontextu. Pro investigativní žurnalistiku vytváří politické zázemí důležitou roli a často je jím řízena. Podle J. Kmenty by „*investigativní žurnalistika nemohla existovat, kdyby v státě nefungovala demokracie a svoboda projevu.*“²³ Proto se v historii s investigativní žurnalistikou setkáváme po roce 1989, tedy přesněji, s prvotními snahami o vizi demokratické svobody na našem území, pod které jednoznačně spadá ale i mediální sféra.

Díky komunistické minulosti neměli tamní žurnalisté žádné zkušenosti s investigací, jelikož témata pohybující se okolo politického, či sociálního dění v předešlé době komunistické, nesměl nikdo řešit, ani rozebírat. Proto tuzemští žurnalisté museli čerpat inspiraci v zahraničních periodikách a tím hlavně ze zkušeností zahraničních novinářů zabývajících se touto tematikou. Mnoho žurnalistů, kteří měli zájem se věnovat investigativní žurnalistice, muselo vycestovat do zahraničí, aby se naučili správnému složení a podobě. Řada zahraničních univerzit konala pro tuzemské investigativce kurzy, které se snažily nastínit základní a hlavní cíl investigativní žurnalistiky. Mezi tyto univerzity pořádající takové kurzy patřila i Kolumbijská univerzita nacházející se ve Spojených státech amerických²⁴, kterou v porevoluční době navštívil investigativní novinář J. Kmenta a M. Šmíd.

V 90. letech v minulém století se investigativní žurnalistika snažila získat prostřednictvím českých médií větší množství čtenářů. Podle J. Kmenty je tato doba označena za dobu pokusů a omylů vzniklých v investigativní žurnalistice. Mnohdy se

²³ HVÍŽĎALA, K. *Vzpoury v žurnalistice*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 47. ISBN 978-80-7367-851-7

²⁴ ŠMÍD, M. *Média, internet, TV Nova a já*. 1. vydání. Praha: ISV, 2000, s 191- 192. ISBN 80-858-6669-2

naskytl takový případ, který nešel vyřešit.²⁵ V současné době je vyšší výskyt pravděpodobnosti v tom, že se investigativní žurnalistika v probíraných kauzách nemylí a napomáhá k jejich správnému řešení.

2.1 ŽÁNRY, FORMÁTY A FORMOVÁNÍ ČESKÉ INVESTIGATIVNÍ ŽURNALISTIKY

Investigativní žurnalistika od prvopočátku své existence neobohacovala jen řadu tištěných periodik, ale i televizních pořadů, které záměrně vznikaly za účelem předat nejnovější informace týkajících politických kauzalit nebo otázek sociální sféry. V současné době se na trhu prodeje objevuje nízký počet orientovaných periodik, která by se věnovala jen otázkám a tématům investigace. Pakliže se naskytne téma, či úplně nová kauza, bývá mnohdy zpracována jiným způsobem, než tomu bylo před lety. Skutečnost je taková, že prestiž si udržuje takové periodikum, které se drží původních způsobů publikování investigativní žurnalistiky a je u investigativního tématu jako první informační médium. Kvalita investigativního periodika se odráží od aktuálnosti a informovanosti. Podle J. Kmenty se stává z řádně informovaného čtenáře spokojený čtenář. Investigativní článek může sloužit jako informační zdroj, které mohou používat ostatní média prostřednictvím citované verze.

Investigativní žurnalistika nabývá odlišnosti v pracovních podmínkách, při postupech zpracování informace v tištěném periodiku, rozhlase anebo v televizní reportáži. Časová náročnost novináře pracujícího v deníku bývá až místy stresující. Aktuálnost je nekonečným pohaněčem, který novinářovi nedopřeje chvíli klidu. Zato novinář, jenž pracuje v týdeníku, či měsíčníku, může své informační materie překontrolovat nesčetněkrát, či je doplňovat během procesu psaní. Věty novináře působícího v takovém periodiku, mohou být neustále obnovovány novými souvislostmi a záhadami, které potřebují co nejdříve rozluštit.

²⁵ KMENTA, J. *Investigativní žurnalistika v České republice* [online]. © 1993-2014 [parafr. 2017-02-01]. Dostupné z: <http://www.kmenta.cz/cs/investigativni-zurnalistika-/investigativni-zurnalistika-v-cr>

V denících jako MF Dnes, Lidové noviny či Právo už nenalezneme investigativní žurnalistiku. V dřívějších dobách měla daný počet stran, které patřily jenom jí. Dnes už jenom výjimečně vyjde speciální rubrika, nebo dokonce příloha nesoucí téma zaměřené na investigativní žurnalistiku. Přesto příloha bývá pro čtenáře nejlepší cestou k přesnému a přehlednému popisu problému, či kauzy. Pomocí grafického zpracování se dají jasně vystihnout určité body znázorňující vznik, průběh a vyvrcholení problému.

V této kapitole je důležité podotknout to, že tištěné médium je dobrým způsobem, jak předat čtenáři informace, ale existuje efektivnější varianta přenosu informací. V České republice je vizuální médium jedním z nejlivnějších prostředků, které zásobuje divákův přehled v dění u nás i ve světě. Též vytváří a podbarvuje atmosféru v každém bytě, či domě a to po dobu už 64 let.²⁶ Hlavní televizní stanice sestavily škálu pořadů, mezi které patřily i ty investigativně zaměřené.

Avšak většina recipientů dává přednost živějšímu organizmu, kterým je internet. Počátky éry internetu sahají do 70. let 20. století. Při zrození Arpanetu²⁷ se rozjela řada pokusů a pokroků, která dovedla uživatele až do doby internetu 21. století, kdy si svá oblíbená tištěná periodika může prohlédnout v internetové podobě. Mezi týdeníky, které využívají elektronickou a aktuálnější podobu, patří například Reflex, nebo i Respekt. Ty patří mezi periodika, která se věnují pravidelně politickému a sociálnímu dění.

2.2 HISTORICKÉ POČINY A PRVNÍ STŘETNUTÍ S INVESTIGATIVNÍ ŽURNALISTIKOU

Historicky první stopa investigativní žurnalistiky byla vryta na českou půdu pražským Němcem, žurnalistou a cestovatelem, který je známý ve světě pod přezdívkou *Zuřivý*

²⁶ MUSIL, J. *Sociální a mediální komunikace*. 1. vydání. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010, s. 52. ISBN 978-80-7452-002-0

²⁷ Tamtéž, s. 60

reportér. Egon Erwin Kish²⁸, narozený židovské rodině v Praze dne 29. dubna roku 1885, započal metodiku investigativní žurnalistiky, i když tento pojem byl v té době zcela neznám. Podle B. Osvaldové byl E. E. Kish jedním z průkopníků žurnalistiky, která si zakládala na očividném svědectví. K zajímavým informacím měl snadný přístup, aniž by musel měnit identitu. Nebyl čekatelem, ale šerifem, který vždy získal materií potřebnou pro svá psaní publicistických řádků. Dnešní novináři jeho postup označují za investigativní.

Položil základní stavební kámen reportáži, o které řekl, že řeší aktuální problematiku, dění kolem nás, ale i ve světě. Čtenář jí bude vyhledávat, protože jako jediná bude předávat jen samé pravdivé informace. Jeho prvotní reportérské počiny započal návštěvou Číny, Ruska, Francie anebo Španělska. Cestovní reportáže vycházely jak v novinách, tak i v knižní podobě.

Další střetnutí s investigativní žurnalistikou trvalo řadu let. Náznaky investigace probíhaly v 50. - 70. letech, přesněji v únoru roku 1968, kdy v bývalém Československu přišla 2. vlna zrušení cenzury. Avšak se jednalo o pouhé úsilí, které nevyšlo. Přesto po roce 1948 vznikly reportáže, které se snažili o značnou rekonstrukci života Jana Masaryka, nebo zřetelně popisující praktiky používané československým generálem a politikem Janem Šejnou. Semínkový generál utekl před uvězněním do Spojených států amerických a to z důvodu hospodářské kriminality. V USA údajně pracoval pro CIA.²⁹

Následný pokus o investigativní žurnalistiku přinesly politické změny po roce 1989. Cenzurní řád, jenž byl stopkou pro svobodné vyjádření občana, či novináře, ztratil svoji existenci v roce 1990. S novými zákony, jako byl zákon č. 86/1990 a 468/1991, bylo umožněno mnoho věcí a činností, o kterých se bývalému československému obyvateli mohlo v letech totalitní vlády jenom zdát. Oba tyto zákony zatočily s mediálním světem a přinesly mnoho nových a příjemných změn do redakcí.

²⁸ OSVALDOVÁ, B. Otec investigativní žurnalistiky. *Lidové noviny*. 2001, roč. 14, č. 182, s. 16. ISSN 0862-5921

²⁹ HVÍŽĎALA, K. *Vzpoury v žurnalistice*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 75-77. ISBN 978-80-7367-851-7

Investigativní střetnutí v 90. letech, přesněji v 1989 proběhlo na půdě redakce Mladého světa.³⁰ Dlouhý článek nesoucí název OSA nostra, pojednával o tom, jak Ochranný svaz autorský vytvářel vyúčtování pořadatelů tří akcí, Miroslavu Sehnalovi, na kterých vystoupily hudební skupiny např. Banjo band Ivana Mládka a nebo YoYo band. Navržená částka OSA se pohybovala v rozmezí 40. – 50. Tisíc. Autoři, nehrané kantáty, nesoucí název Čapajev, obdrželi peněžní obnos z těch skladeb, které se hrály.³¹ Autorem druhé investigativní reportáže byl Michal Růžička. Ta vyšla v roce 1993 v Lidových novinách. Reportáž skrývající se pod názvem Vložky v kastlíku, odhalila nezákonný prodej dat, jež zorganizovala firma Procter and Gamble. Ta na každou získanou adresu zákazníka rozeslala vzorek v podobě reklamních vloček. M. Růžička vyvolal touto reportáží rozruch. Veškerá pozornost byla směřována k ochraně dat, která v tomto státě a v době, kdy článek vznikl, v mnoha směrech pokulhávala. Ministerstvo vnitra na základě této investigativní kauzy, zbavilo tehdejšího kancléře pracovního postu.

V 90. letech vedle tištěných periodik jako byl – Respekt, nebo MF Dnes se o investigativní žurnalistiku pokoušely i některé televizní pořady. Příkladem toho byl pořad Na vlastní oči, který byl pravidelně vysílán na komerční televizní stanici Nova.³²

2.3 SOUDOBÁ INVESTIGATIVNÍ ŽURNALISTIKA V ČR

V České republice se v soudobém čase věnuje investigativní žurnalistice periodikum Respekt, v menším měřítku oproti předešlým let deník MF DNES a Hospodářské noviny. Televizní stanice FTV Prima vysílá v pozdním večerním čase pořad, spoluautora Na vlastní oči, který se jmenuje pořad Očima Josefa Klímy. Veřejnoprávní

³⁰ Tamtéž, s. 100

³¹ HRADEC, J. *OSA nostra* [online]. © 11. 2. 2003 [paraf. 2017-02-01]. Dostupné z: <http://www.jirihradec.cz/tisk/nostra03/nostra03.htm>

³² HVÍŽĎALA, K. *Vzpouy v žurnalistice*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 100- 102. ISBN 978-80-7367-851-7

televize ČT1 již řadu let vysílá pořad Reportéři ČT pod vedením šéfredaktora a moderátora Marka Wollnera.

Mezi další publikující novináře zabývající se investigativní žurnalistikou lze zařadit Sabinu Slonkovou, která řadu let působila v internetovém deníku Aktuálně.cz jako šéfreportérka. Též působí, jako šéfreportérka v investigativním webu Neovlivní.cz. Jedním z dalších internetových periodik zaměřený na investigaci byl večerník, který vycházel po 16. hodině, nazývaný jako deník Insider. Ten spadal pod vydavatelství Centrum Holdings a na pozici šéfredaktorky působila též zmíněná Sabina Slonková. Životnost webového večerníku byla opravdu krátká.

Všechna tato periodika, ať už tištěná, webová anebo zpracovávající investigaci prostřednictvím televizní reportáže, se nestávají masovou záležitostí. Podle M. Wollnera z pořadu Reportéři ČT se investigativní žurnalistika stává „výběrovou záležitostí pro intelektuály“³³, celkově pro lidi, kteří dosáhli buď vyššího vzdělání, či mají více let. Podle novináře a spisovatele J. Kmenty „střední a mladá generace investigativní žurnalistiku vyhledává. Záleží na tom, zda lidé mají chuť číst delší a složitější texty“³⁴, které jsou investigativní žurnalistice podobné. Josef Klíma se o budoucnost médií obává. Podle něho „vnesly sociální sítě do informačního prostoru chaos a to díky agenturám, které cíleně šíří dezinformace. Než si čtenář stačí ověřit jednu informaci, sesype se jich okolo na dalších sto.“³⁵ J. Klíma vnímá občanův zájem o investigativní žurnalistiku za minimální, ba zcela mizící.

Podle K. Hvížd'aly jsou pop média branná za symbolická, jelikož i ony mají jiné varianty používání slov.³⁶ Vytváří si své mýty a kliše, jež přetváří do různých kontextů.

³³ Příloha: Rozhovor s M. Wollnerem

³⁴ Příloha: Rozhovor s J. Kmentou

³⁵ Příloha: Rozhovor s J. Klímou

³⁶ HVÍŽD'ALA, K. *Vzpoury v žurnalistice*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 120. ISBN 978-80-7367-851-7

2.4 TISK

V době porevoluční, čili po roce 1989 se čtenáři mohli hlavně setkat s investigativní žurnalistikou v tištěných periodikách. Prvním zástupcem, v němž se hojně vyskytovala žurnalistika tohoto druhu je deník MF Dnes. S tímto deníkem se pojí jména tří osob, která prostřednictvím investigace propagovala boj za lepší a spravedlivý svět.

Už z předchozí podkapitoly zmíněná Sabina Slonková, která pro MF Dnes začala pracovat od roku 1991, po dobu dvanácti let. Působila nejprve během studijních let jako autorka krimi reportáží a o pár let později po získání stálé smlouvy od vedoucího redakce, působila jako redaktorka domácího zpravodajství.³⁷ Poté se vrátila do redakce MF Dnes v roce 2014 a to rovnou na pozici šéfredaktorky, avšak se vzniklými politickými střety a rozpory se samotným majitelem deníku a politikem Andrejem Babišem, na zmíněné pozici vydržela pouhý půlrok.³⁸

Jiří Kubík je další osobou, která se pojí s historií MF Dnes. Během studií na Karlově univerzitě působil, jak v Lidových novinách, kde se dostal ke psaní investigativních reportáží. Jedny z největších sérií reportáží byly o kauze Knižní velkoobchod. Od roku 1994 do roku 2014, pracoval J. Kubík pro MF Dnes v redakci politického zpravodajství. J. Kubík a Sabina Slonková od roku 1996 tvořili pracovní pár³⁹, díky kterému vznikla o pár let později investigativní kuchařka: *Tiha olova*. V této knize se nacházejí odpovědi na otázky, proč se některé kauzy řeší pár dnů a jiné zase spousty let, či jak se opravdu chovají politici ve skutečnosti a jak se chovají před kamerami. Kniha obsahuje přepsané části článků publikovaných v MF Dnes.

Do třetice se přidává další osoba, která působila v MF Dnes ve dvou obdobích. Prvním obdobím se dá označit prvních sedm let datovaných začátkem nástupu Jaroslava

³⁷ KUBÍK, J. a SLONKOVÁ, S. *Tiha olova: A co jsme do novin nepsali*. 1. vydání. Praha: Pragma, 2001, s. 5 -7. ISBN 80-7205-852-5

³⁸ KUNDRA, O. *Proč odešla z MF Dnes Sabina Slonková* [online]. © 1. 7. 2014 [parafr. 2017- 01- 03]. Dostupné z: <http://www.respekt.cz/fokus/proc-odesla-z-mf-dnes-sabina-slunkova>

³⁹ KUBÍK, J. a SLONKOVÁ, S. *Tiha olova: A co jsme do novin nepsali*. 1. vydání. Praha: Pragma, 2001, s. 6-8. ISBN 80-7205-852-5

Kmenty do tohoto deníku, přesněji v roce 1993. A poté druhé období, které znamenalo návrat po třech letech, které trvalo do listopadu roku 2013. Jaroslav Kmenta, investigativní novinář a spisovatel, který napsal 12 knih, jež obsahují příběhy české mafie a korupční kauzy.⁴⁰ Od roku 2010 sestavil deník MF Dnes speciální investigativní oddělení⁴¹, ve kterých často publikoval své články investigativec, moderátor a kolega J. Klímy, Janek Kroupa a specialistka na ekonomická témata projevující se investigativně, Jana Klímová.

Vedle deníku MF Dnes vycházelo další porevoluční periodikum, které se též zabývalo tuzemskou investigativní žurnalistikou, kterým byl týdeník Respekt. Tento týdeník vznikl v roce 1990⁴² pod vedením nadále současného redaktora Jaroslava Spurného. Zájmem týdeníku se stávají od úplného počátku témata, jež se zabývají politikou a jejími hlavními vykonavateli, kteří páchají činnost, o které by se měl český občan dozvědět. V 90. letech vedle J. Spurného začal publikovat také Jan Macháček, který je známý jako přední český novinář, analytik, komentátor, muzikant spjatý s hudební skupinou The Plastick People of the Universe a signatář Charty 77.⁴³ V Respektu se zabýval od roku 1990 až do roku 2000 hospodářko-ekonomickou otázkou České republiky, eurozónou spolu s ní spjatou krizí a privatizací. Během let 2002 – 2008 působil jako komentátor v Hospodářských novinách. V roce 2008 se stal opět publikujícím žurnalistou pro Respekt, ale už na pozici komentátora. Mezi další novináře Respektu patří: Ondřej Kundra, který zahájil spolupráci s Respektem od roku 1999 a stálým členem týdeníku je od roku 2002. O pár let později se stal redaktorem domácí rubriky, poté rubriky Politika a Společnost a od roku 2011 vede rubriku Fokus, jež je zaměřená na politické otázky. Téhož roku byl oceněn za svoje investigativní publikování novinářskou Křepelkou. Za další důležitou postavu se počítá šéfredaktor,

⁴⁰ KMENTA, J. *Strukturovaný životopis* [online]. © 1993-2014 [parafr. 2017–01-03]. Dostupné z: <http://www.kmenta.cz/cs/kdo-jsem/strukturovany-zivotopis>

⁴¹ MUSIL, M. *Změna podoby i obsahu, odhalování nepravostí. Vyšla nová MF DNES* [online]. © 22. 3. 2010 [parafr. 2017-01-05]. Dostupné z: http://www.zpravy.idnes.cz/zmena-podoby-i-obsahu-odhalovani-nepravosti-vysla-nova-mf-dnes-p76-/domaci.aspx?c=A100321_205332_domaci_cem

⁴² Ukázka 1. vydání týdeníku Respekt. Dostupné z: <http://www.respekt.cz/tydenik/1990/1>

⁴³ MACHÁČEK, J. *Životopis* [online]. © 23. 5. 2008 [parafr. 2017-01-06]. Dostupné z: <http://www.janmachacek.webgarden.cz/rubriky/zivotopis/jan-machacek>

kterým je Erik Tabery od roku 2009. E. Tabery začal spolupracovat s Respektem od roku 1997 a o pár let později se stal stálým redaktorem. Novinářskou křepelku obdržel v roce 2003 a to za sekci komentáře. V roce 2009 mu byla udělena Cena Ferdinanda Peroutky.⁴⁴

⁴⁴ Získané informace jsou dostupné z: <http://www.respekt.cz/autori/erik-tabery>

3 OTEVŘENÁ INVESTIGATIVNÍ ŽURNALISTIKA

V této bakalářské práci je hlavní cílem seznámit čtenáře s investigativní žurnalistikou na ČT a FTV Prima, avšak nezáměnnou součástí je přesné seznámení s investigativní žurnalistikou jako se samostatným druhem žurnalistiky, jež se vyskytuje v médiích. Tato kapitola se věnuje otevřené investigativní žurnalistice, která se v pár bodech odlišuje od té prvotní.

Důležité je poznamenat, že historický vývoj tohoto typu investigace není nikde poznamenán a vznik pojmu otevřené investigativní žurnalistiky novináři datují stejně se vznikem samotné investigativní žurnalistiky. Autorka této bakalářské práce se snaží upozornit na vývoj otevřené investigativní žurnalistiky ve 3.2 podkapitole. S přesnou definicí pojmu otevřené investigativní se setkáme v podkapitole 3.1, které se věnuje B. Osvaldová, J. Halada a kolektiv ve své knize *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*.

V podkapitole 3.3 se autorka věnuje pojmu rešerši, která je podle K. Hvizďaly kompletně zpracovanou materií, která zabraňuje k tomu, aby nedošlo při dalším pracovním postupu novináře k jejímu obsahovému znehodnocení. Nedílnou součástí práce každého investigativního žurnalisty jsou novinářské kontakty, kterým se autorka této bakalářské práce věnuje v podkapitole 3.4.

S investigativní žurnalistikou je spojeno i anonymní zdrojování, které ztvárňují lidé, kteří neradi podkřývají svojí identitu. Zmíněnému tématu se věnuje podkapitola 3.5, která popisuje záměry těchto anonymních zdrojů a postoje novinářů, kteří se s takovými poskytovateli informací setkávají ve své práci dennodenně. V poslední podkapitole se autorka věnuje cílenému poskytování informací, které jsou pro novináře varujícím signálem.

3.1 DEFINICE POJMU

Tato bakalářská práce se věnuje podrobněji investigativní žurnalistice, kdy popis definice druhu této žurnalistiky a seznámení se s jejím historickým vývojem, se kterou jsme se již setkali v 1. kapitole této bakalářské práce. V této části si přiblížíme vymezení pojmu otevřená investigativní žurnalistika, která se stává odlišnou oproti klasické v tom, jakou používá formu, či zdroj pro vyhledávání potřebných informací k vytvoření jednotlivého článku, či reportáže.

Podle B. Osvaldové a J. Halady znamená použití termínu otevřeného zdroje za označení informace, které jsou veřejně přístupné, a můžeme se s jejich publikací setkat výhradně v médiích označované za klasické. B. Osvaldová a J. Halada mají na mysli média, jež jsou člověkem denně užívané a mezi která se počítají noviny a časopisy za zástupce tištěné podoby.⁴⁵ Mezi audiovizuální médium řadíme především televizi a koncem 20. století internet, který je nazýván novým médiem. Za otevřený zdroj se může počítat veřejně dostupná dokumentace, za kterou lze považovat obchodní rejstřík, katastr nemovitostí či insolvenční rejstřík. Všechny tyto podoby rejstříků jsou volně dostupné, dostání v internetové podobě a nahlédnout do něj může každý.

Jde tedy o informační materii, kterou lze volně najít a použít ji pro další využití k zpracování reportáže. K druhu této investigace má přístup jak novinář, tak i samotný čtenář, který si vzápětí může všechny zdroje vyhledat sám a popřípadě si je i ověřit.⁴⁶

3.2 VÝVOJ OTEVŘENÉ INVESTIGATIVNÍ ŽURNALISTIKY

Na úplný začátek je důležité podotknout to, že původ a vývoj investigativní žurnalistiky a otevřené investigativní žurnalistiky je totožný či stejný. Tato podkapitola vznikla proto, aby upozornila čtenáře na to, že nejde o samostatný druh žurnalistiky. Proto

⁴⁵ OSVALDOVÁ, B., HALADA, J. a kolektiv. *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*. 3. rozšířené vydání. Praha: Libri, 2007, s. 237. ISBN 978-80-7277-266-7

⁴⁶ Tamtéž, s. 237-238

odlišnost tohoto podruhu investigace nespočívá tedy ve vývoji, nebo v původu, či v hlavní myšlence, ale v informačních podkladech. Investigativní žurnalista využívá při svém pátrání informace získané z různých publikačních, internetových anebo z otevřených zdrojů (viz podkapitola 3.1). Informace, či sdělení se stávají pro každý druh žurnalistiky nepostradatelnými až takřka ústředními pojmy. J. Bartoška definuje sdělení za utříděné odrážení skutečnosti a významu našeho světa.⁴⁷

3.3 REŠERŠE

Původ tohoto pojmu pramení ve francouzském jazyce, přesněji vzniklo z francouzského *recherche*. V doslovném překladu znamená po něčem pátrat, zkoumat něco, či odhalovat neobjevené.⁴⁸ Podle K. Hvížd'aly se pod pojmem rešerše schovává kompletně zpracovaná materie, která svojí kvalitativní hodnotou zabraňuje tomu, aby nedošlo k nekvalitnímu rešeršování.⁴⁹ Obdobně hledí na rešerši Russ - Mohl a Bakičová, kteří označují konečnou fázi za rešeršování. Přesný popis zní takto:

- První krok spočívá v tom, že žurnalista vybere zprávu, jejíž téma se stane probíraným a vzápětí i ústředním tématem jeho práce.
- Druhý krok se stává prvořadým krokem každého žurnalisty, jelikož se jedná o zjišťování, strádání a kupení informací a podkladů.⁵⁰

Rešerše nemusí být vždy pravdivou a skutečně objektivní, protože primárně záleží na tom, jak jí žurnalista pojme sám osobně a zda rešerše bude v jeho kompetenci označená za důvěryhodnou. Zkrátka, proces rešeršování není pouze jen o samotném strádání informačních a podkladových materií, ale i o tom, zda získané informace jsou po

⁴⁷ BARTOŠEK, J. *Základy žurnalistiky. Učební texty vysokých škol*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2002, s. 4. ISBN 80-7318-059-6

⁴⁸ OSVALDOVÁ, B., HALADA, J. a kolektiv. *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*. Praha: Libri, 2007, s. 177. ISBN 978-80-7277-266-7

⁴⁹ HVÍŽD'ALA, K. *Vzpoury v žurnalistice*. Praha: Portál, 2011, s. 40. ISBN 978-80-7367-851-7

⁵⁰ RUSS-MOHL, S., BAKIČOVÁ, H. *Žurnalistika- kompletní průvodce praktickou žurnalistikou*. 1. vydání. Praha: Grada, 2005, s. 50. ISBN: 80-247-0158-8

ověření novinářem označené za pravdomluvné. Kritika není zakázanou a v tomto ohledu opět obrací žurnalistu na následné verifikování prostřednictvím pravidla, kdy je důležité si vždy získanou informaci ověřit z minimálně dvou na sobě nezávislých zdrojů. (viz 1. kapitola) Tím by mělo dojít i samotnému odstranění rizika, že by novinář používal nepřesné a záměrně zkreslené informace, které by mohly znatelně poznamenat efektivitu a výsledek jeho práce, ale i značně špatným způsobem ovlivnit čtenáře.

Vedle zmíněných a vyjmenovaných informačních zdrojů z podkapitoly 3.1 je možné využít způsob získávání informace prostřednictvím přímého oslovení neboli rozhovoru s požadovanou osobou. Pakliže osoba není schopna poskytnout novináři rozhovor provedený klasickým způsobem *face to face*, neboli „*kafovaní se zdroji*“.⁵¹ Tím se naskytuje další možnost způsobu komunikace a to prostřednictvím komunikačních prostředků. Pod tyto komunikační prostředky spadají služby vytvořené v podobě poštovní korespondence, přes mobilní rozhovor až po ty, které přinesl s sebou vynález a nové médium 20. století, internet. Nové médium nabízí další sociální a komunikační služby, kterými se lidé mohou kontaktovat navzájem a jimi jsou například: E-mail, Facebook apod. V mnoha případech běžnými zástupci, či recipienti firem, organizací a podniků jsou zvolení a pečlivě vybraní tiskoví mluvčí. Ti mohou odvolat novináře na další potřebné poskytovatele informací.

Rešeršování se stává zásadním prvotním krokem a nezáměnným klíčovým pojmem pro vykonávání práce investigativního žurnalisty. Rešerše představuje efektivní způsob, jak si novinář může ověřit pravdivost poskytnutých materiálů od svých informačních poskytovatelů a nadále s materií pracovat v kontextové souvislosti.

Pro vytváření rešerší vznikla mnoha agentur, jež se zabývají jejich vytvářením a tím se stávají pro řadu žurnalistů atraktivními. Avšak se můžeme setkat s tím, že redakce preferují novináře, kteří jsou schopni rešerši sestavit sami. Při vzniku nové a obsírnější kauzy mnohdy vzniká seskupení několika novinářů zabývajících se problematikou, prostřednictvím týmové práce.

⁵¹ Termín, který vymyslel J. Kmenta a jedná se o pravidelné *randez vous se zdroji*. KMENTA, J. *Všehoschopní- Superguru Bárta*. Praha: JKM, 2011, s. 87-90. ISBN 978-80-87569-03-0

3.4 NOVINÁŘSKÉ KONTAKTY

Kontakty jsou nedílnou součástí novinářské praxe každého žurnalisty. Ztvárňují informační materii, která je pro investigativce odrážecím můstkem při zpracovávání investigativní reportáže. Hlavně investigativní žurnalistika je tím druhem, který se bez správných kontaktů neobejde a též si zakládá na kvalitním nosiči informací. J. Kmenta o takovém zdroji hovoří jako o „*spřízněné duši*“, na kterou musí mít investigativce při svém pátrání opravdu velké štěstí.⁵² Obdobně na vhodně zvolený zdroj hledí J. Klíma, který své informátory označuje za „*policajty*“⁵³, kteří hledají důležité dokumentace a náměty pro vznik exklusivní reportáže.

Otevřená investigativní žurnalistika je tedy informační formou, která předává sdělení čtenáři, či divákovi na základě získaných podkladů, jež jsou pečlivě zpracovány do podoby článku, nebo mediálního sdělení, jež ztvárňuje audiovizuální tvorba, která je v tomto případě zcela vystihnuta v podobě reportáže. Záleží, zda samotný divák, nebo čtenář pojme výslednou podobu sdělení za pravdivou. Pakliže použitý informační zdroj nebyl označen za anonymní, čtenář i divák si reálnost může vyhledat sám prostřednictvím publikovaných zdrojů. Autor článku, či reportáže nevyužívá informační zdroj k tomu, aby se utvrdil ve své pravdivosti výroku, ale slouží jako nápomocný prostředek, jenž mu napomůže k samotnému ucelení sdělení.⁵⁴

Za novinářské kontakty se dá označit typ lidí, se kterými se novinář zná dobře a setkává se s nimi v pravidelném časovém intervalu. Důvěra mezi těmito subjekty je zcela stoprocentní a nemělo by docházet k překročení etických zásad. Informátor, či policajt, informuje svého novináře o vzniklých sociálních, nebo politických kauzách, které může použít, nikoli je okamžitě otisknout ve své domácí redakci, či neprodleně o tomto

⁵² KMENTA, J. *Všehoschopní – Superguru Bárta*. Praha: JKM, 2011, s. 50. ISBN 978-80-87-569-03-0

⁵³ KLÍMA, J. *Vlastníma očima*. Praha: Andrej Šťastný, 2009, s. 25. ISBN 978-80-86739-38-0

⁵⁴ MCQUAIL, D. *Žurnalistika a společnost*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2016, s. 101. ISBN 978-80-246-3093-9

problému natočit televizní reportáž. Kdyby tomu tak bylo, jednalo by se o překročení veškerých etických zásad a novinářovo dílo by se lehce stalo napadnutelným.⁵⁵

3.5 ANONYMNÍ ZDROJOVÁNÍ

Investigativní žurnalistika je spjatá i s takovými poskytovateli informací, kteří se neradi představují. Skrývání jejich identity je zárukou toho, že po předání informace nemusí být daný jedinec zpětně kontaktován, pokud sám vyloženě nechce. V praktické encyklopedii žurnalistiky a marketingové komunikace se slovo anonym pojí s řeckým pojmem *anónymus*, který v slovním překladu znamená bezejmenný, ten kdo nechce být jmenován. Jedná se o osobu, která může být ostýchavá, nebo si zásadně nepřeje být prezentována v médiích z jiných osobních důvodů.⁵⁶ Může se též jednat o provokativní výstup člověka, který mnohdy chce záměrně znehodnotit kvalitu pracovního výkonu žurnalisty. Tento neidentifikovaný jedinec se snaží odvést novinářovu pozornost na jiné téma a tímto činem dává automaticky prostor jinému novináři, který je připraven převzít kauzu do svých rukou prostřednictvím neetického chování.⁵⁷

V novinářské praxi se i tyto nepříjemné střety vyskytují a posouvají novináře o krok dál. Každý novinář by se v tento moment měl postavit k takovému problému čelem a měl by se ujistit, zda anonymní komunikant je tím vhodným poskytovatelem informací a to prostřednictvím komunikace. Za seriózního poskytovatele informací označuje řada novinářů typ člověka, který bude chtít v komunikaci pokračovat, i přes ukrytí své identity. Nadále je důležitým znakem i to, že sdělená informace je zpracována do souvislého textu, který jasně odvolává na zpozorovaný problém. Tím se stává informace pro žurnalistu zpracovatelnou a snadno jí může ověřit pomocí rešerše.

⁵⁵ KLÍMA, J. *Vlastníma očima*. Praha: Andrej Šťastný, 2009, s. 25-26. ISBN 978-80-86739-38-0

⁵⁶ OSVALDOVÁ, B., HALADA, J. a kolektiv. *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*. Praha: Libri, 2007, s. 22. ISBN 978-80-7277-266-7

⁵⁷ KMENTA, J. *Všehoschopní- Superguru Bárta*. Praha: JKM, 2011, s. 86. ISBN 978-80-87-569-03-0

Anonymní zdroj se dá použít v investigativní žurnalistice, zato v otevřené investigativní žurnalistice by investigativce nemohl označit tuto získanou informaci za kvalitní, seriózní a důvěryhodnou, i kdyby jí byla. Čtenář takového druhu žurnalistiky žádá o propojení skutečnosti s faktem.

3.6 CÍLENÉ POSKYTOVÁNÍ INFORMACÍ

V investigativní žurnalistice se málokdy naskytne situace, kdy se novinář setká s cíleně poskytnutou informací. Pakliže se novinář s takovouto informací setká, měla by být pro něho varující, jelikož nepřináší s sebou nic dobrého. Cílené informace mnohdy nabývají manipulujícího charakteru a novinář se může stát jejich terčem. Měl by se v takový moment zamyslet nad tím, proč mu jí v daný moment osoba či organizace se snažila předat a co se za samotnou informací schovává. Novináře by takový druh informace mohl těžce zasáhnout a je důležité, aby na takový okamžik byl vždy připraven a poté se patřičně bránil ochrannými mechanismy, jež nabírají odlišnosti v individuálních případech, ale jsou pro přežití nezbytně důležitými.

Věcnost se v tento okamžik stává základem novinářova myšlení a spolu s tím mu napomáhají k obraně hmatatelné důkazy. Může nastat i taková situace, při které si novinář nebude jistý s jednou variantou příběhu, proto by jich měl zpracovat více, aby si je jeho recipienti mohli sami představit a dosadit patřičně do kontextu.⁵⁸

Řada novinářů označuje tyto informace za způsob, jak si vyřizují účty veřejně známé osobnosti. Nesčetněkrát jsme se mohli setkat nejen v minulosti, ale i v současné době s případy, kdy poslanci osobně komentovali majetné vlastnictví svých kolegů, nebo prostřednictvím známých novinářských tváří, viz kauza Čapí hnízdo. Zuzana Kubátová, autorka komentáře⁵⁹, jež vyšel v březnu roku 2016 v internetovém periodiku idnes,

⁵⁸ HVÍŽĎALA, K. *Vzpoury v žurnalistice*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, s. 110-112. ISBN 978-80-7367-851-7

⁵⁹KUBÁTOVÁ, Z. Komentář: Problém politika Babiše. Dotace na Čapí hnízdo by měl vrátit [online]. © 4. 3. 2016 [parafrázováno 2017-01-14]. Dostupné z: http://www.ekonomika.idnes.cz/komentar-babis-kubatova-capi-hnizdo-db0-/ekonomika.aspx?c=A160303_2229727_ekonomika_rts

komentuje dotační podvod, který byl spáchán ministrem financí Andrejem Babišem, prostřednictvím dceřiné firmy Agrofertu. Bývalý ministr financí a opoziční šéf strany TOP 09 M. Kalousek se k podvodné praktice A. Babiše nevyjádřil kladně a dokonce Z. Kubátová byla viděna s M. Kalouskem v době, kdy tento komentář vznikl.

4 PRÁVNÍ ASPEKTY INVESTIGATIVNÍ ŽURNALISTIKY V ČESKÉ REPUBLICCE

Regulace investigativní žurnalistiky je podmaněná řádným systémem zákonů, které se pohybují okolo mediálního práva. Za základní pramen, z něhož mediální právo používá práva, je brána Ústava České republiky, která je označena za mezinárodní smlouvu a to dle č. 10 samotné Ústavy. Vedle toho jsou další důležitá práva, která jsou navržena ministerstvem a vládou České republiky, které představují mravní vyhlášky a předpisy. Novinář je těmito předpisy chráněn a zároveň ze značné míry i limitován. Jedním z cílů této bakalářské práce je obeznámit čtenáře s právními aspekty, které jsou nedílnou součástí novinářské práce.

Jeden ze základních a hlavních aspektů týkající se vykonávání práce žurnalisty je Zákon č. 46/2000 Sb.⁶⁰, který pojednává o právech a povinnostech při vydávání jakéhokoliv periodického tisku, který je znám pod stručnějším názvem jako Tiskový zákon. Tento zákon je chápán jako deklarace práv redaktora, jež je zodpovědný za obsah periodika, taktéž novinář, který je chápán jako autor zpracovaného sdělení.⁶¹ Tiskový zákon obsahuje veškeré povinnosti, jež osoba v tomto oboru musí vykonávat, ale znatelně též vytváří ochranu před nepříjemnými událostmi, které mohou nastat.⁶²

⁶⁰ Česko. Zákon č. 46 ze dne 22. února 2000, o právech a povinnostech při vyhledávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky*, 2002, částka 20, s. 1067 Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-46>

⁶¹ ROZEHNAL, A. *Mediální právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 29-36. ISBN 978-80-7380-382-7

⁶² Tamtéž, s. 36-37

V následujících podkapitolách se podrobněji seznámíme s dalšími zákony jako je Právo na informace, přesněji znám pod Zákonem č. 106/1999 Sb., nebo Právo na ochranu osobních údajů neboli Zákon č. 101/2000 Sb. Dalším důležitým zákonem je Náhubkový zákon, kterému se věnuje poslední podkapitola. Investigativec se se všemi zákony běžně setkává během pracovního počínu.

4.1 PRÁVO NA INFORMACE

Tento druh zákona zpracovává ustanovení, jež vydala Evropská unie v roce 2000. Tento zákon je v judikatuře označován jako Zákon č. 106/1999⁶³ o svobodném přístupu k informacím, jež je využíván investigativním žurnalistou k zpracování získaných informací. Přesněji tímto zákonem jsou upravována veškerá pravidla, jež poskytují informace a také se tímto zákonem regulují práva o svobodném přístupu k získaným informacím. Poskytovat informace by měly subjekty, jako jsou samosprávné celky, státní orgány či veřejné instituce.

Tento zákon poskytuje rovnocenné podmínky pro poskytnutí informací jak pro žadatele, taktéž i pro poskytovatele. Žadatel musí poskytnout poskytovateli veškeré povinné údaje, ne jen z toho důvodu, že jsou součástí jeho identity, jakožto osoby fyzické, ale i z toho důvodu, že poskytnutí informací je pod tímto zákonem označeno za důležité. Tímto zákonem se stanovila též patnácti denní lhůta, kterou musí příslušný orgán dodržet a odpovědět na případné dotazy.⁶⁴

Na tento druh informací nemusí mít ze zákona právo jen novináři, nebo osoby, jež pracují v mediálním prostředí. Zákon se též stahuje k zmiňovaným fyzickým, ale taktéž i k právnickým osobám.⁶⁵

⁶³ Česko. Zákon č. 106 ze dne 11. května 1999, o svobodném přístupu k informacím. In: *Sbírka zákonů České republiky*, 1999, částka 39, s. 2578-2580. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-106>

⁶⁴ ROZEHNAL, A. *Mediální právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 30. ISBN 978-80-7380-382-7

⁶⁵ Tamtéž, s. 32

Je důležité zmínit to, že by požadované informace, o které žádá žadatel, by neměly žádným způsobem narušit obchodní tajemství, nebo právo na ochranu osobnosti.⁶⁶

4.2 PRÁVO NA OCHRANU OSOBNÍCH ÚDAJŮ

Tento Zákon č. 101/ 2000 Sb.⁶⁷ bychom našli ve druhé hlavě Listiny práv a svobod, přesněji pod čl. 10, který pojednává o tom, že každý má právo na zachování své důstojnosti a cti. S tím je spojována taktéž i dobrá pověst a samotné jméno jedince.

Mnohdy bývá těžce zaznamenanelný onen okamžik, který je pomezím až překračujícím právo o ochraně osobnosti. Osoba, která veřejně vystupuje a je tedy označována společností za osobou veřejně známou, musí brát v podvědomí skutečnost rizika z vyššího drobnohledu vytvořeného veřejností, jež má zájem o informace, jak z profesního, tak i ze soukromého života.⁶⁸ Společnost označuje za druh automatizmu chování, které hodnotí způsob žití veřejně známé osoby, obzvláště té, která má na starosti veřejné záležitosti.⁶⁹ Investigativní žurnalista je osobou, která sleduje některé počiny veřejně známých osobností, jako jsou politici. Důležité je zmínit, že investigativec se snaží nepoužívat bulvarizační prvky, které by mohly osobu veřejně známou poškodit.

Přesto je zaznamenán případ z roku 2009, kdy byly zveřejněny nahé fotografie premiéra Miroslava Topolánka, které byly pořízeny z vily, jež patřila italskému politikovi Silviu Berlusconi. O tomto zveřejněném záznamu spekulovala řada médií jak bulvárních, tak i těch seriózních. V těch serióznějšího ražení se řešilo to, zda

⁶⁶ Zákon č. 106/1999

⁶⁷ Česko. Zákon č. 101 ze dne 4. dubna 2000, o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*, 2000, částka 50, s. 2070-2076. Dostupné z: <http://www.zakonprolidi.cz/cs/2000-101>

⁶⁸ FLEGL, V. *Listina základních práv a svobod v aplikační praxi ČR*. Praha: C.H.Beck, 1997, s. 86-87. ISBN 34-064-3053-8

⁶⁹ *Ochrana osobnosti. Veřejně činná osoba. Nepravdivé skutkové údaje o veřejně činné osobě* [online]. © 2007 [parafr. 2017-01-14]. Dostupné z: http://www.bezkorupce.cz/wp-content/uploads/2011/08/Pravo_na_informace_proklik_6_judikat_30_Cdo_1174-2007.pdf

nedošlo k překročení práva na ochranu osobnosti, jelikož M. Topolánek zastával v té době pozici předsedy politické strany ODS. Čili byl veřejně známou osobou, která byla na vysokém politickém postu a k tomu ještě byla zveřejněná v takovém to stavu za přítomnosti dalšího, celosvětově známého politika.⁷⁰

4.3 NÁHUBKOVÝ ZÁKON

Tento zákon v plném znění zní jako Zákon č. 52/2009 Sb.⁷¹, který se týká poskytování informací o osobách, které jsou v trestním řízení. V novinářském světě se tímto zákonem musí řídit novinář a to ve dvou případech. Jedním z nich je používání důkazu v podobě policejních odposlechlů, které se hojně vyskytují ve zpravodajské a investigativní žurnalistice. Druhým případem je, když se oběti trestného činu stane nezletilá osoba.

Celý zákon pojednává o tom, že během přípravného řízení nesmí novinář, ani jiná osoba, zveřejnit informace související s totožností osoby, kvůli které je vedeno trestní řízení. Dále se nesmí zveřejnit totožnost poškozené osoby, případně i zúčastněné osoby, nebo i očitého svědka. Může nastat i taková situace, kdy tyto všechny informace mohou být zveřejněny v nezbytném rozsahu pro pátrací účely a to po osobách zúčastněných soudního trestního řízení.⁷²

Před rokem 2011 tento zákon zakazoval zveřejnit odposlechy, které byly spjaty s trestním řízením a bez rozhodujícího souhlasu odposlouchávané osoby. Během srpna roku 2011 došlo ke zmírnění tohoto zákona, kdy nakonec bylo umožněno jakékoliv

⁷⁰ KOVAČEVIČ, V., MUSIL, M. *Vyšly nahé fotky z Berlusconiho vily. Jsem to já, přiznal Topolánek* [online]. © 5. 6. 2009 [parafr. 2017-01-17]. Dostupné z: http://www.revue.idnes.cz/vysly-nahe-fotky-z-berlusconiho-vily-jsem-to-ja-priznal-topolaneck-10c-/lidicky.aspx?c=A090605_123704_lidicky_ved

⁷¹ Česko. Zákon č. 52 ze dne 5. února 2009, o trestním řízení soudním (trestní řád). In: *Sbírka zákonů České republiky*, 2009, částka 18, s. 706-708. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/sb018-09-pdf.aspx>

⁷² Tamtéž, s. 707

zveřejnění odposlechu či informací, pakliže byly spjaty se sférou veřejného zájmu.⁷³ K tomuto zmírnění došlo díky nespokojenosti, kterou zastupovala řada osob angažovaných v médiích, jako jsou reportéři investigativních pořadů až po běžné novináře některých tištěných periodik. Ti používají odposlechy pro čtenářovo nebo divákovo objasnění informací spojované s trestním činem, jež bývá mnohdy propojený se státní správou.

⁷³ ČT 24. *Poslanci změkčili náhubkový zákon* [online]. © 6. 5. 2011 [parafr. 2017-01-19]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1267794-poslanci-zmekcili-nahubkovy-zakon>

5 INVESTIGATIVNÍ ŽURNALISTIKA V TELEVIZI

Tato kapitola se věnuje hlavnímu tématu bakalářské práce, která je o investigativní žurnalistice na ČT a FTV Prima. Na úplný začátek je důležité zmínit podkapitoly, jež se věnují vizuální podobě této žurnalistiky.

V podkapitole 5.1 autorka této práce se snaží nastínit důležitou součást televizního pořadu, kterým je reportáž a práce reportéra. Pojem reportáž pochází z francouzského pojmu *reportage*, který podle B. Osvaldové, J. Halady a kolektivu⁷⁴ znamená přinášení zprávy. Na našem území vznikla reportáž z typu prózy, jež vznikla z obrazů romanticky zaměřených. V těchto obrazech byly zachyceny dojmy, jež byly národopisně zaměřeny. Zkrátka, reportáž je nejsubjektivnější podobou, jež je hojně využívána publicistikou a její kompoziční postupy opisují autorovu osobitost. Reportéři a novináři se považují za hrdiny, kteří jsou dennodenně vystavováni nebezpečí.

V další podkapitole 5.2 jsou zmíněny pořady věnované investigativní žurnalistice na veřejnoprávní televizi ČT, mezi které patřily od roku 1995 do roku 2004 Klekánice. V tomto pořadu se vyměnila řada moderátorských tváří, avšak nejznámější představitelkou byla J. Lorencová. V roce 2004 byly Klekánice zastoupeny stejně tematicky zaměřeným magazínem Reportéři ČT. Tento publicistický pořad je vedený od samotného počátku dramaturgem, šéfredaktorem reportážní publicistiky na ČT1 a moderátorem Markem Wollnerem.

Podkapitola 5.3 se věnuje soudobé investigativní žurnalistice na soukromé televizi FTV Prima, která je ztvárněna v pořadu Očima Josefa Klímy. I přestože, se bakalářská práce zabývá investigativní žurnalistikou na ČT a FTV Prima, je důležité podotknout, že tento pořad na úplném počátku vysílání používal podobnou stavbu reportáží, které byly osvědčené z pořadu Na vlastní oči. Moderátorskou tváří pořadu Očima Josefa Klímy je samotný J. Klíma. V této podkapitole jsou popsány prvky, ze kterých je každý díl pořadu sestaven. Od hlavní reportáže, která je ve většině případu reportáží J. Klímy až

⁷⁴ OSVALDOVÁ, B., HALADA, J. a kolektiv. *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*. Praha: Libri, 2007, s. 263. ISBN 978-80-7277-266-7

po ty vedlejší. Konec pořadu vytvářejí dvě umělecké části, jež jsou složeny z glosy a z náhledu do soukromí českých hvězd, které vytváří svůj Selfie day.

Na úplný konec je důležité zmínit, že investigativní žurnalistika ztvárněna publicistickými pořady je oproti ostatním sdělovacím podobám drahá. Tohoto názoru jsou všichni tři investigativní žurnalisté, kteří poskytli rozhovor autorce této bakalářské práce a je dosti možné, že postupem času vymizí nejen z televizních obrazovek, ale i z periodik.⁷⁵

5.1 REPORTÁŽ A PRÁCE REPORTÉRA

Na úplný začátek je dobré zmínit důležitý termín, jehož etymologie vychází z francouzského pojmu *reportage*⁷⁶, ale i z latinského *reporto*, či anglického *report*, který v sobě skrývá význam v podobě přinášení zprávy.⁷⁷ Historie reportáže sahá do druhé poloviny 19. století, kdy se prosadila v anglofonních zemích. Po rozšíření do anglicky psaného tisku a převzetím anglického specifika, zažila skutečný zlatý věk až ve 20. století ve Francii, která jí vytvořila podobu, pod kterou jí zná dnešní svět.

U nás reportáž vznikla z obrazů, neboli z druhu a typu prózy, jež byla romanticky zaměřená. Tyto obrazy zachycovaly prožitky založené na subjektivitě a dojmy, jež byly národopisně zaměřené. Též si zakládaly na přesných popisech přírody a osob. S postupným vývojem jazyka, jak už mluveného, tak i psaného, který byl též doprovázen lepšími kompozičními schopnostmi, dosáhla reportáž v době obrozenecké velmi kvalitní podoby.

⁷⁵ Názory týkající se vymizení investigativní žurnalistiky jsou umístěny v rozhovorech, které se nalézají v přílohách této bakalářské práce.

⁷⁶ OSVALDOVÁ, B., HALADA, J. a kolektiv. *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*. Praha: Libri, 2007, s. 263- 264. ISBN 978-80-7277-266-7

⁷⁷ OSVALDOVÁ, B., KOPÁČ, R., TEJKALOVÁ, A. *O reportáži, o reportérech*. Praha: Karolinum, 2010, s. 5. ISBN 978-80-246-1781-7

V 60. letech 19. Století, v období, kdy probíhala válka Severu proti Jihu, na pozici dnešního reportéra stál korespondent, který zosobňoval očitého svědka. Ten se snažil informovat pravidelně své čtenáře, jak v USA, taktéž i v Evropě. V 70. letech 19. století se začala vytvářet prvotní podoba reportáže ve francouzských periodikách, jako byl časopis *Le Figaro* nebo *La Liberté*. Stejně jako tomu bylo u nás, tak i ve Francii, tak i reportáž vznikla z literárních směrů a to z realismu a naturalismu. Ztělesněným naturalismem byl É. Zola, který se rovněž tak snažil o způsob literárního postupu. Řádným zástupcem dokumentárního popisu je *Le Ventre de Paris*, neboli *Břicho Paříže*, román z cyklu *Rougon- Macquartes*, který vznikl díky shromážděným informacím o tržnici, zápletkách, které se na ní skutečně odehrály, jež mu převyprávěli místní stánkaři. Podle É. Zoly se snažil prostřednictvím svého romanopiseckého díla předat lidem obraz zobrazující životní příběh všedního člověka v největších detailech.⁷⁸

Důležitým a vlivným obdobím, pro investigativní žurnalistiku, byl rok 1902, kdy vznikla americká škola, nazývaná jako *muckraking*.⁷⁹ Periodika *McClure's Magazine* a *Appeal to Reason* vlastnili tři investigativce: Upton Sinclair, Ida Taberlovou a Lincoln Steffens. Ti se jako první začali věnovat investigativním reportážím. Nejznámější investigativní reportáží se stala od U. Sinclair, ve které se pojednávalo o nehygienických poměrech při výrobě konzerv v chicagské továrně.

Reportáž se dá tedy označit za nejsubjektivnější podobu, kterou využívá publicistika spolu s různými kompozičními postupy, které opisují osobitost jejího autora.

Reportáž je též důležitým stavebním kamenem periodika ale i televizního pořadu. Pro tuto bakalářskou práci je za podstatně klíčovou brána reportáž televizní, ale pro upřesnění jejího historického původu a vývoje je důležité se seznámit s jejím vývojem, jak už tomu bylo uskutečněno v předchozím odstavci. Psaná reportáž nebo i ta televizní, je založena na publicistické, ale i zpravodajské stránce. Z publicistické stránky si reportáž převzala osobní pohled, pestrost jazykového projevu autora, hledání

⁷⁸ Tamtéž, s. 6-9

⁷⁹ Termín byl již zmíněn v 1. kapitole této bakalářské práce a znamená v českém překladu kydání hnoje

podstatných souvislostí ze vzniklých příčin, jež jsou doloženy na řadě informačních faktů. Ze zpravodajské stránky si převzala poměrně důležitou část, která pojednává o aktuálním dění, jež je založeno na podložených faktech a informacích. Mezi další znaky reportáže se počítá důraz na věcnost spolu s popisem skutečnosti, která by neměla obsahovat stopy směřující k zaujetí. Osobitost autora neboli reportéra se odráží i na používání *ich-formy*, která má v divákovi, ale i ve čtenáři vytvořit pocit toho, že reportér je jejich hlavním zástupcem a snaží se vytvořit výpověď o tom, co se v místě dění důležitého odehrává, nebo popřípadě odehrálo. Američané označují příběh za *story* a také se řídí heslem, že pokud není *story*, nemůže vzniknout reportáž.⁸⁰

Právě reportéři a celkově novináři se považují za hrdiny, kteří pátrají po pravdě i navzdory nebezpečí, kterému jsou dennodenně vystaveni. V literatuře jsme se mohli setkat s takovým to zosobněním reportéra do podoby knižního či filmového hrdiny v provedení Tintina či Supermana. Podle Osvaldové B. mezi opravdové novinářské hrdiny patří někteří pohřešovaní, nebo už mrtví reportéři jako je např. Bob Woodard spolu s Carlem Bernsteinem⁸¹, jež už byli zmíněni na počátku této bakalářské práce v podkapitole 1.2. Jak můžeme tedy poznamenat, tak s 20. a 21. stoletím vznikla kontrola informací, která je znatelně důležitou, ale i rovněž nebezpečnou.

Reportér je tím, kdo kontroluje a řídí veškerý přístup k faktům. Stává se též jak zúčastněným, tak i pozorujícím hybatelem. S osobou či s osobou, již mu poskytují rozhovor, jsou pro něho vnějšími poskytovateli informací. Při vytváření reportáže používá autor dva typy pohledů. Jedním z nich je samotný účastníkův pohled a pohled nezaujatého pozorovatele. S jejich rolemi musí být dopodrobna seznámen, protože jsou klíčovými v tom, co autor sám spatří. Tím se mu naskytuje taková možnost, která ho dovede k dvěma typům perspektivy a to k takové, jež je otevírající, nebo naopak zužující. Správně zvolená perspektiva se stává paradoxem každé vytvořené reportáže. Neznamená to, že reportér musí být osobně na místě dění, ale rozhodujícím faktem se stává vykonaná práce v místě dění. Bez autorova výkladu a představivosti by nikdy

⁸⁰ OSVALDOVÁ, B., KOPÁČ, R., TEJKALOVÁ, A. *O reportáži, o reportérech*. Praha: Karolinum, 2010, s. 9-11. ISBN 978-80-246-1781-7

⁸¹ Jedná se o novináře, kteří odhalili aféru Watergate.

nemohla vzniknout osobitá reportáž, která spolu s úhlem pohledu vytváří v divákovi myslí ten správný efekt.⁸²

S rozkvětem médií se klasické, neboli tištěné reportáže dostávají do pozadí. Tištěné reportáže prožívají krizi, která se nejprve z deníku posunula do týdeníků a poté do televize. Zde procházejí různými modifikacemi, které jsou poznamenány hlavně v investigativních pořadech.

5.2 POŘADY VĚNOVANÉ INVESTIGATIVNÍ ŽURNALISTICE NA VEŘEJNOPRÁVNÍ TELEVIZI ČT

Mezi první publicistický pořad, vysílaný od ledna roku 1995 do února roku 2004, jenž své diváky obohacoval pravidelně svými investigativními reportážemi a celospolečenskými kauzami, byl pořad *Klekánice*. Odvysílané reportáže měly dopad na život veřejnosti a na její ekonomiku. Též se prostřednictvím tohoto televizního pořadu odhalilo nesčetně lidských případů, kterým se naskytla pomoc, hned po odvysílání reportáže, jež vypovídala přímo o jejich sociálním problému, nebo jen nastiňovala osud jiné osoby, která zápasila s obdobnou životní nesnází. Pořad *Klekánice* vznikl z myšlenky a idey, jež měla poukázat na zastrašující případy vytvořené společností 20., ale i 21. století.⁸³

Nejznámější kauzy pořadu *Klekánice*, odvysílané v Televizním studiu Ostrava, patří problematika spojená se společností Sazka. Velký ohlas vznikl i po natočení reportáže o podvodech družstevní záložny, známe též pod pojmem *Kampeličky*, kterým se podrobněji věnovala hlavní moderátorská tvář tohoto pořadu a ikona investigativní

⁸² MCQUAIL, D. *Žurnalistika a společnost*. Praha: Karolinum, 2016, s. 144. ISBN 978-80-246-3093-9

⁸³ Česká televize. *Klekánice* [online]. © 1996-2017 [parafr. 2017-01-25]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1099654483-klekanice>

žurnalistiky Jana Lorencová.⁸⁴ Za reportáže, které poodhalovaly a poukázaly rovněž na státem zakázané pančování alkoholu, nebo na dovoz lehkých topných olejů⁸⁵, získala v roce 2002 J. Lorencová Cenu Ferdinanda Peroutky. Dalšími moderátorskými tvářemi tohoto pořadu byli: Aleš Šklubal, Andrea Vojtkovská, Lenka Vlčková anebo David Viktor.

Důležitou roli též zastupovala dramaturgyně pořadu a též reportérka Lenka Poláková. Své bohaté zkušenosti ze školství, které pochytila během kantorských let na sportovním gymnáziu, využila i v řadě svých reportáží. Jednou z nich byla ta, která pojednávala o nekalých praktikách pana Roupce, který v roce 2002 byl školním inspektorem. Lenka Carbolová byla další významnou reportérskou tváří Klekánice. Za reportáž *Boj o jarmulku* byla oceněna řadou novinářských cen. Tato reportáž pojednávala o společenském problému, přesněji o náboženské problematice. Mladému muži židovského vyznání byl odebrán úřadem občanský průkaz po dobu dvou let. S lidskou bezohledností a byrokracií, která vznikla pod prsty některých úředníků, seznámila diváky pořadu Marie Křepelková. Mezi její nejhlavnější reportáže patří ta, která pojednává o případu malé dívky Lucie, jež byla utýraná k smrti svým otčímem. Do reportérského týmu též patřil Jiří Ovečka, který se zabýval restitučními kauzami. Jeho nejznámější reportáže pojednávají o disidentce Martě Zelinkové Chadimové, která od roku 1991 do 2003 bojovala o rodinný majetek. Jednalo se o zahrady a dům na Loretánském náměstí, které v roce 1952 koupil její otec Gotthard Zelinka. Avšak doklady, které byly přepsány na dceru a měly potvrzovat koupi Zelinky, byly nakonec falešné a M. Zelinková Chadimová nezískala nic. Vedle Jiřího Ovečka pracoval Petr Palovčík, kterého mediální svět zná pod přezdívkou Antonio Banderas. P. Palovčík je známý díky své odvaze, díky které natočil mnoho pestrých reportáží. V jedné z nich si

⁸⁴ LORENCOVÁ, J. *Kdo je Jana Lorencová* [online]. © 2005- 2017 [parafr. 2017-01-26]. Dostupné z: <http://www.janalorencova.cz/uvod/>

⁸⁵ LORENCOVÁ, J., VEČEŘ, J. *Krvavé oleje: Můj přítel vrah*, Brno: Cygnet, 2006. ISBN 80-239-7050-X

zahrál na prodavače lysohlávek a to přímo při přítomnosti kolemjdoucích policistů. V další reportáži testoval dálniční mafii.⁸⁶

V březnu roku 2004 byl pořad Klekánice zastoupen stejně tematicky zaměřeným magazínem Reportéři ČT, jež je vedený od samotného počátku dramaturgem, šéfredaktorem reportážní publicistiky na ČT1 a moderátorem pořadu Markem Wollnerem. Stejně tak jako předešlý publicistický magazín Klekánice, tak i tento se věnuje investigativní žurnalistice a snaží se svými reportážemi poukázat na odvrácenou tvář společnosti, nebo na neetické výstupy některých našich předních politiků. Zkrátka, snaží se zasvětit diváka do problematiky, ať už společenské, nebo té, která vznikla díky politickému osazenstvu.

Jak už bylo zmíněno v předešlém odstavci, pořad Reportéři ČT⁸⁷ je provázen po dobu 40 minut, každé pondělí po 21. hodině, moderátorem, dramaturgem a spisovatelem Markem Wollnerem. M. Wollner po studiích žurnalistiky na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy začal pracovat jako novinář v Lidových novinách. Poté nasbíral bohatou praxi během jednoho roku v redakci nezávislého týdeníku Respekt. „*Rok je sice krátká doba, ale pro mne byl Respekt příjemnou a intenzivní zkušeností. Tam jsem se naučil všechno podstatný a to především o etice. Naučil jsem se být přísný a nelze slevovat, protože to je podstata práce.*“⁸⁸ Do České televize nastoupil M. Wollner v roce 1999. Pracoval ve zpravodajské redakci, přesněji v sekci pořadu Události, kde začínal jako redaktor. O pár let později přišla Česká televize s projektem a námětem na nový pořad Reportéři ČT, který měl velkou konkurenci „*Když Reportéři startovali, tak slavnější byly Na vlastní oči. My jsme začínali, kdy oni byli na vrcholu. Museli jsme se všechno hezky učit od začátku, protože pode mnou byli mladí reportéři a začínali jsme*

⁸⁶ Česká televize. *Klekánice: Galerie reportérů* [online]. © 1996-2017 [parafr. 2017-02-02]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1099654483-klekanice/404235100142004/247-galerie-reporteru/>

⁸⁷ Česká televize. *Reportéři ČT: O pořadu* [online]. © 1996- 2017 [parafr. 2017-02-03]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1142743803-reporteri-ct>

⁸⁸ Příloha: Rozhovor s M. Wollnerem

s úplně nejasněnou koncepcí.“⁸⁹ Podle M. Wollnera se v současné době nestává investigativní žurnalistika masovou záležitostí. „Stává se výběrovou záležitostí pro intelektuály, pro lidi, kteří mají vyšší vzdělání, více let.“ Na budoucnost druhu této žurnalistiky hledí M. Wollner tímto způsobem: „investigativní žurnalistika se bude nejvíce rozvíjet v nezávislých iniciativách, resp. v nezávislých serverech. Nezávislých mám na mysli - novinářské servery. Nemyslím ty, které mají punc propagandy. Myslím, že do budoucna půjde o jednorázové projekty, které investigativní žurnalistice pomůžou nezaniknout.“⁹⁰

Jeho nejnámější natočenými reportážemi jsou ty, které se věnují historickým událostem. Reportáž o Alici Herz Sommerové, pianistce, která díky svému nadání přežila holocaust, sklidila velmi kladné ohodnocení literární společnosti. V roce 2015 získal M. Wollner Cenu Ferdinanda Peroutky.

Vedle moderátora Marka Wollnera pracuje řada specialistů přes investigativní žurnalistiku. Do redakce pořadu Reportéři ČT patří např.: Markéta Dobiášová, Dalibor Bártek, David Halík, David Macháček Michael Fiala, Filip Černý, Aneta Snopová, Lukáš Landa, Iva Šarecová a další.

Markéta Dobiášová je velmi známou reportérkou a novinářkou.⁹¹ Od roku 1999-2001 působila jako redaktorka ve zpravodajství a to nejprve na soukromé televizi Nova a poté ve zpravodajství na ČT. Též působila jako redaktorka v pořadu Fakta, který zahájil v roce 2000 své první vysílání. Poslední díl v pořadí 201. byl odvysílán v roce 2004. Od roku 2002-2003 se podílela na natáčení dokumentárního filmu o uprchlících ze Severní, Jižní Korey a Číny, který vznikl pomocí Nadace Člověk v tísni. Po dobu dvou let, přesněji od roku 1997- 1999 působila též jako produkční v Divadle B. Polívky. M. Dobiášová byla v roce 2016 oceněna Cenou Respektu. Cenu získala za dvoudílnou reportáž nesoucí název Obchod s nadějí, odvysílanou 9. 11. 2015 a 30. 5. 2016 v pořadu

⁸⁹ Tamtéž, Rozhovor s M. Wollnerem

⁹⁰ Tamtéž, Rozhovor s M. Wollnerem

⁹¹ Česká televize. *Reportéři ČT: Redakce pořadu* [online]. © 1996-2017 [parafr. 2017-02-03]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1142743803-reporteri-ct/2048-redakce-poradu/>

Reportéři ČT. Reportáž pojednává o vážném zdravotním onemocnění ALS, neboli o Amyotrofické laterální skleróze a o její léčbě pomocí kmenových buněk. Za neschválenou terapii platí osoby postižené touto vážnou nemocí desetitisícové částky. Tomuto neurogenerativnímu onemocnění podlehl v roce 2013 i bývalý premiér a právník S. Gross, který o dva roky později na následky této nemoci zemřel.⁹² Druhý díl stejně jmenné reportáže opět otevírá neschválenou léčbu kmenovými buňkami, která od uplynutí prvního dílu, nikoho nevyлéčily. Svědectví osob s tímto vážným onemocněním, které v této léčbě viděly naději, prozrazují celkové částky vložené do této studie. Pacientům byla výzkumná léčba poskytnuta za 150 tisíc korun, kterou si soukromá společnost Bioinova spolu v čele s Evou Sykovou vyžádali. Ředitelka Ústavu experimentální medicíny Akademie věd České Republiky a 40% spolumajitelka této společnosti komentovala tuto situaci jako za nepravdivou. Důkazy, ale vypovídají o lži, která vznikla na straně E. Sykové. Pacienti, kteří se zúčastnili experimentální léčby, po roce zemřeli.⁹³

Publicistický pořad Reportéři ČT patří mezi 15 celkově nejsledovanějších pořadů vysílaných v televizi.

5.3 SOUDOBA INVESTIGATIVNÍ ŽURNALISTIKA NA SOUKROMÉ TELEVIZI FTV PRIMA

Od roku 2014 začala FTV Prima vysílat publicistický pořad, který je investigativně zaměřený. Jedná se o pořad Očima Josefa Klímy, který se snaží poukázat na neetické přístupy některých úředníků a soudů. Tento pořad též pokazuje na kauzy, jejichž prameny sahají do minulosti a jejich životnost se krátí novými příspěvky a informacemi, které reportéři pořadu zpracovávají do několikaminutové reportáže. Podle moderátorské

⁹² DOBIÁŠOVÁ, M. *Obchod s nadějí I.* [online]. © 9.11.2015 [parafr. 2017-02-03]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize/porady/1142743803-reporteri-ct/215452801240037/>

⁹³ Druhý díl reportáže *Obchod s nadějí* je dostupný z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1142743803-reporteri-ct>

tváře J. Klímy: „*Pořad vytváří pomyslnou sondu, která mapuje duši českého národa a též se snaží jít tematicky a vizuálně ve starých šlépějích starého pořadu Na vlastní oči.*“⁹⁴

Reportážní pořad doposud natočil 75 dílů, které se rok od roku od sebe rapidně liší. Startovní epizody, neboli v tomto pořadu jednotlivé díly jsou v mnoha směrech podobné stylu natáčení, jež byl používán v pořadu Na vlastní oči. Každý díl pořadu nese specifický název, ke kterému se přibližují všechny natočené reportáže. Od 40. dílu se diváci mohli setkat s jiným tematickým složením pořadu. Reportáže byly sestaveny tak, že měly diváka ne jen seznámit s kauzami tykající se společenského a politického dění, ale též chtěli diváka zasvětit do historie vymožeností, které každý divák dennodenně používá ve svém životě. Na konci pořadu je věnován prostor pro známé herce a glosátory, kteří krátkým polemickým komentářem hodnotí nějakou zajímavou událost. (poznámka pod čarou - často označována jako novinářský útvar se stopami polemiky a komentáře.) Tyto glosy jsou pravidelně vytvářeny hercem Jakubem Kohákem nebo známými osobnostmi jako je Lukáš Pavlásek a Iva Pazderková, kteří se věnují českému Stand upu. Novější díly se snaží nalákat sledovanost u mladších diváků a to způsobem, kdy známé a oblíbené osobnosti natáčejí typický průběh svého dne. Pořad této konečné části dal charakteristický název Selfie Day, který je složen z dvou anglických slov.⁹⁵

Jak už bylo zmíněno na počátku této podkapitoly, moderátorem a šéfreportérem pořadu Očima Josefa Klímy je pan Josef Klíma. Tento český novinář a spisovatel se pohybuje v mediálním světě již řadu let. V porevolučním období, přesně v roce 1990 se stal spoluzakladatelem českého týdeníku Reflex, kde od téhož roku až do roku 1992 působil jako jeden z hlavních redaktorů zabývající se politickým děním. V 90. letech 20. století znamenal tento publicistický týdeník pro J. Klímu: „*Naprosté zjevení v čerstvě narozené svobodě. Najednou jsme mohli psát všechno, co předtím bylo tabu, lidé na nás valili*

⁹⁴ Příloha: Rozhovor s J. Klímou

⁹⁵ Selfie- jedná se o autoportrét, který je natáčen pomocí přední kamery chytrého telefonu nebo kamery, Day- v českém překladu znamená den.

*utajované kauzy, nevěděli jsme, co dřív. Je to první nejhezčí doba žurnalistiky. Ta druhá začala s pořadem Na vlastní oči v roce 1994.*⁹⁶

Ačkoli se tato bakalářská práce věnuje investigativní žurnalistice na FTV Prima, kterou ztvárňuje pořad Očima Josefa Klímy, důležité je se též zmínit o pořadu Na vlastní oči, jež byl vysílán v letech 1994-2009 soukromou televizí NOVA. Tento pořad byl výjimečný tím, že byl úplně prvním investigativně zaměřeným pořadem vysílaným v televizi. Snažila se ho napodobit řada publicistických pořadů státní televize ČT například již už zmíněný pořad Klekánice a při prvopočátcích i pořad Reportéři ČT. Odlišnost mezi pořady je poměrně vysoká. Pořad Na vlastní oči byl podle J. Klímy kvalitní a slavný právě tím, protože ho tvořil tým složený z rozmanitých osobností.⁹⁷ „Proto byl tématicky i silně rozkročen. Od nacistických zločinů, kterým se věnoval Standa Motl až po kriminální a politické kauzy, které měl na starosti Janek Kroupa.“⁹⁸ Dalším rozdílem je, že v tomto pořadu se vyměnila řada moderátorských kolegů J. Klímy jako byl: Radek John anebo Janek Kroupa.

Radek John je známý český spisovatel, reportér, moderátor a politik. Od roku 1994-1997 natočil pro pořad Na vlastní oči okolo 80 reportáží. V roce 1994 byl oceněn TÝTÝ cenou v kategorii *moderátor publicistických pořadů* a to díky diváckým hlasům. O rok později se stal *absolutním vítězem* této soutěže. Od roku 1997 působil jako šéfredaktor v publicistické sekci na televizi NOVA. Od roku 2009-2013 byl předsedou politické strany Věci veřejné. Od roku 2010- 2011 působil jako ministr vnitra.⁹⁹

Janek Kroupa je též známým autorem knihy *Zločin jako profese*. Znamější je jako externí novinář píšící pro MF Dnes a investigativní reportér, který se od roku 1995 plně věnuje kauze, jež je spojená se známým vyhadzovačem z diskotéky Discoland Sylvia a vůdcem tzv. pražského podsvětí Davidem Berdychem a jeho gangem, jež byl tvořen zástupci policejního útvaru OBOZ. Práce gangu se podepsala na řadě životů. J. Kroupa

⁹⁶ Příloha: Rozhovor s J. Klímou

⁹⁷ KLÍMA, J. *Vlastníma očima*. Praha: Andrej Šťastný, 2009, s. 13. ISBN 978-80-86739-38-0

⁹⁸ Příloha: Rozhovor s J. Klímou

⁹⁹ KLÍMA, J. *Vlastníma očima*. Praha: Andrej Šťastný, 2009, s. 16-18. ISBN 978-80-86739-38-0

je jedním z uctívaných novinářů a reportérů, kteří bojují za pravdu a spravedlnost v České Republice. Avšak, tyto boje jsou pro takového novináře nebezpečné a v posledních dvou letech není známo, kde se J. Kroupa schovává.¹⁰⁰

Pořad Očima Josefa Klímy je složen z týmu pracovníků, kteří se věnují investigativní žurnalistice. Patří mezi ně např.: Petra Majerová, Marcela Sobotková a další. Petra Majerová je členem týmu pořadu Očima Josefa Klímy od samotného počátku. V roce 2014 se stala redaktorkou pořadu, ale i reportérkou, která natočila přes 40 reportáží. Petra Majerová je původní členkou bývalého týmu z pořadu Na vlastní oči.

Marcela Sobotková po ukončení gymnázia studovala na Vyšší odborné škole sociálně právní v Brně. Poté pokračovala ve studiu práv na Masarykově univerzitě v Brně a na Univerzitě Karlově v Praze. Též studovala na Univerzitě Jana Amose Komenského, kde vystudovala obor Sociální a mediální komunikaci. Během předposledního ročníku práv se rozhodla věnovat žurnalistice. Bohatou praxi v oblasti investigace nasbírala v pořadu Na vlastní oči, kde působila jako reportérka. V současné době se v pořadu Očima Josefa Klímy věnuje kauzám, které se týkají kriminálních případů, korupci, ale i aktuální publicistice. Mezi její nejznámější reportáže jsou o uprchlících z ukrajinského města Kosov, která byla v roce 2013 oceněna hlavním komisařem z OSN.¹⁰¹

¹⁰⁰ KROUPA, J. *Zločin jako profese*. Praha: Daranus, 2011, s. 5-70. ISBN 978-80-87423-26-4

¹⁰¹ NOVA. *Marcela Sobotková vám umožňuje vidět věci na vlastní oči* [online]. © 2012 [paraf. 2017-02-04]. Dostupné z: <http://tv.nova.cz/clanek/tvare/marcela-sobotkova.html>

PRAKTICKÁ ČÁST

6 PŘEHLED A POSTOJ STŘEDOŠKOLSKÝCH STUDENTŮ K INVESTIGATIVNÍ ŽURNALISTICE

6.1 VÝZKUMNÝ CÍL

Cílem praktické části je zjistit přehled, znalosti a zájem středoškolských studentů o investigativní žurnalistiku, která je v návaznosti s teoretickou částí této bakalářské práce. Autorka dotazníku se pokusila zjistit z celkové analýzy dotazníku, jestli studenti upřednostňují audiovizuální investigativní žurnalistiku před vizuální a zda jsou pro její vymizení z médií, či nikoliv.

Tato bakalářská práce by měla poukázat na názor středoškolských studentů týkající se výskytu investigativní žurnalistiky v médiích a o jejich celkový zájem.

Již zmíněna analýza dotazníku bude uvedena v praktické části této bakalářské práce. Autorka se pokusí na základě poznatků, jež získala při vyhodnocování dotazníkového šetření, potvrdit nebo vyvrátit hypotézy, které byly vytvořeny na základě výzkumných otázek.

6.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY A HYPOTÉZY

Před provedením výzkumu si autor stanovil výzkumné otázky:

Mají středoškolští studenti zájem o investigativní žurnalistiku? Vědí středoškoláci, co je investigativní žurnalistika? Dávají studenti středních škol přednost vizuální či audiovizuální podobě investigativní žurnalistice? Znají studenti středních škol některé z investigativních pořadů? Jaké periodikum se podle středoškolských studentů věnuje investigativní žurnalistice? Jaké schopnosti by měl mít investigavec podle středoškoláků? Vnímají středoškolští studenti postupný úpadek investigativní žurnalistiky?

Na základě výzkumných otázek pak autor zformuloval hypotézy:

Hypotéza č. 1: Více než 90% respondentů si je vědomo, co znamená pojem investigativní žurnalistika.

Hypotéza č. 2: Většina středoškolských studentů si nepřeje, aby investigativní žurnalistika z médií postupně vymizela.

Hypotéza č. 3: Více než 80% respondentů se o investigativní žurnalistiku nezajímá.

Hypotéza č. 4: Většina středoškolských studentů upřednostňuje investigativní žurnalistiku v audiovizuální podobě.

Hypotézy jsou odvozeny z obsahu teoretické části a z vlastních poznatků autora.

6.3 VÝZKUMNÝ VZOREK A VÝZKUMNÁ METODIKA

Autorka zvolila pro dotazníkové šetření studenty středních škol. Dotazníkového šetření se zúčastnili studenti středních škol, kteří budou mít po úspěšném dokončení studia středoškolské vzdělání s výučním listem nebo středoškolské s maturitou. Respondenti jsou ženy i muži, kteří žijí na vesnici i ve městě. Aby výsledek dotazníkového šetření od všech různých skupin byl co nejvíce objektivní, byl výběr respondentů co nejširšího okruhu.

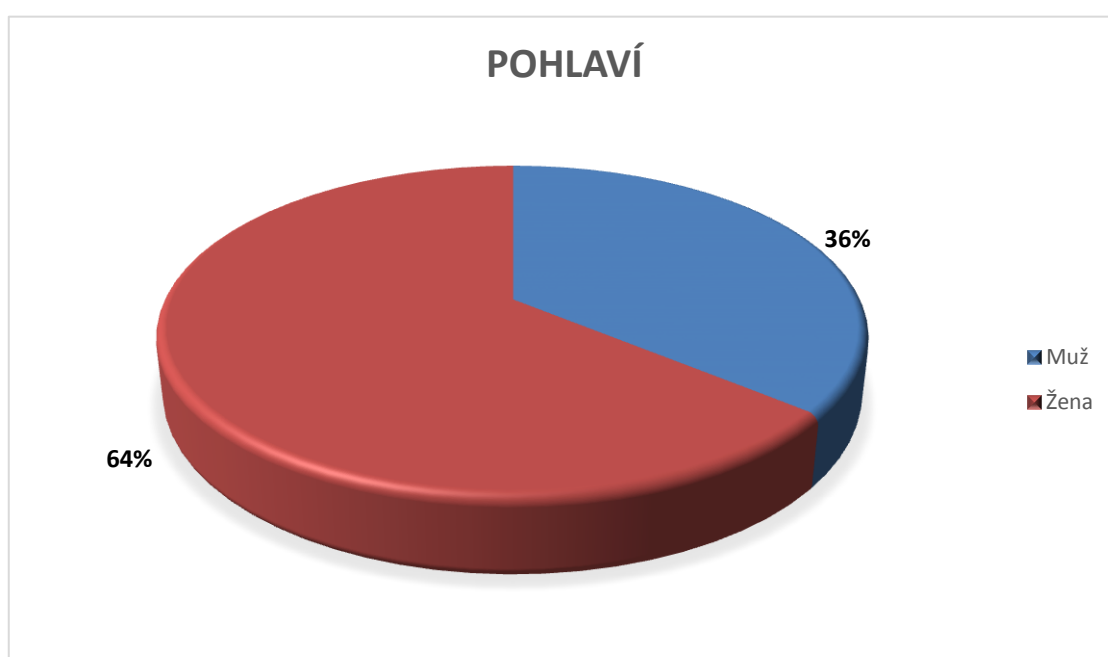
Autorka použila kvantitativní metodu dotazníkového šetření. Tuto metodu si autorka vybrala z důvodu dobré měřitelnosti výsledků a rychlé zpětné vazby. Dotazník vyplnilo 200 respondentů, byl zcela anonymní a otázky, které se v něm vyskytovaly, byly vždy uzavřené. Respondenti odpovídali na 15 otázek a doba vyplnění dotazníku u valné většiny nepřesahovala 5 minut.

Dotazník byl distribuován v období 15. 1. – 15. 2. 2017 pomocí internetu, autorka sdílela odkaz prostřednictvím e – mailu a na sociálních sítích.

6.4 VÝSLEDKY VÝZKUMU

V této části bakalářské práce jsou výsledky prezentovány průzkumným šetřením formou dotazníku. Na základě grafů byla provedena statistika. Otázky jsou zpracovány v absolutní a v relativní četnosti. V hodnotách relativní četnosti je vyjádřeno grafické znázornění, které je uvedeno v procentech. U každé uvedené otázky se nachází komentář, čísla otázek se shodují v použitém dotazníku.

Graf 1: Relativní četnost dotazovaných

Zdroj: K. Pokutová, 2017 (vlastní šetření)

Autorka zjistila z výsledku dotazníkového šetření, že z celkového počtu 200 oslovených studentů ze středních škol vyplnilo dotazník 128 žen (64%) a 72 mužů (36%).

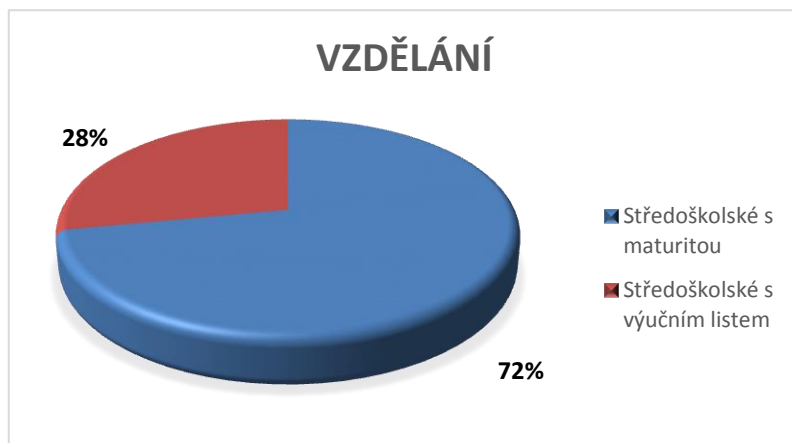
Graf 2: Věková struktura respondentů

Zdroj: K. Pokutová, 2017 (vlastní šetření)

Autorka zjistila z výsledku dotazníkového šetření, že z celkového počtu 200 oslovených středoškolských studentů vyplnilo dotazník 84 (42%) studentů, kteří jsou ve věkové kategorii 15 – 17 let a 116 (58%) studentů, kterým je více jak 17 let.

Graf 3: Vzdělání respondentů po úspěšném dokončení studia

Zdroj: K. Pokutová, 2017 (vlastní šetření)

Autorka zjistila z výsledku dotazníkového šetření, že z celkového počtu 200 oslovených středoškolských studentů vyplnilo dotazník 144 (72%) studentů, kteří po úspěšném dokončení studia budou mít středoškolské vzdělání s maturitou a 56 (28%) studentů, kteří po úspěšném dokončení studia budou mít středoškolské vzdělání s výučním listem.

Graf 4: Pojem investigativní žurnalistika

Zdroj: K. Pokutová, 2017 (vlastní šetření)

Na grafu můžeme vidět, že z celkového počtu respondentů vybralo správnou odpověď 140 (70%) středoškolských studentů, že pojem investigativní žurnalistika označuje žurnalistiku, prostřednictvím které se snažíme rozluštit určitý jev a přijít mu na kloub. 36 (18%) respondentů odpovědělo, že pojem investigativní žurnalistika je žurnalistika, ve které hrají klíčovou roli převážně emoce (sex, krev) a aktualita, jejíž význam velmi rychle klesá. Zbýlých 24 (12%) respondentů odpovědělo, že investigativní žurnalistika je žurnalistika, která se věnuje pouze politice.

Graf 5: Kde se respondenti nejvíce setkávají s investigativní žurnalistikou

Zdroj: K. Pokutová, 2017 (vlastní šetření)

Výsledky v tomto grafu jsou velmi shodující. Nejvíce respondentů se setkává s investigativní žurnalistikou v televizi, tuto informaci uvedlo 84 (42%) ze všech respondentů. Dále jsou výsledky velmi podobné. Na internetu se nejvíce setkává s investigativní žurnalistikou 60 (30%) respondentů, především v tisku se s investigativní žurnalistikou setkává 56 (28%) respondentů.

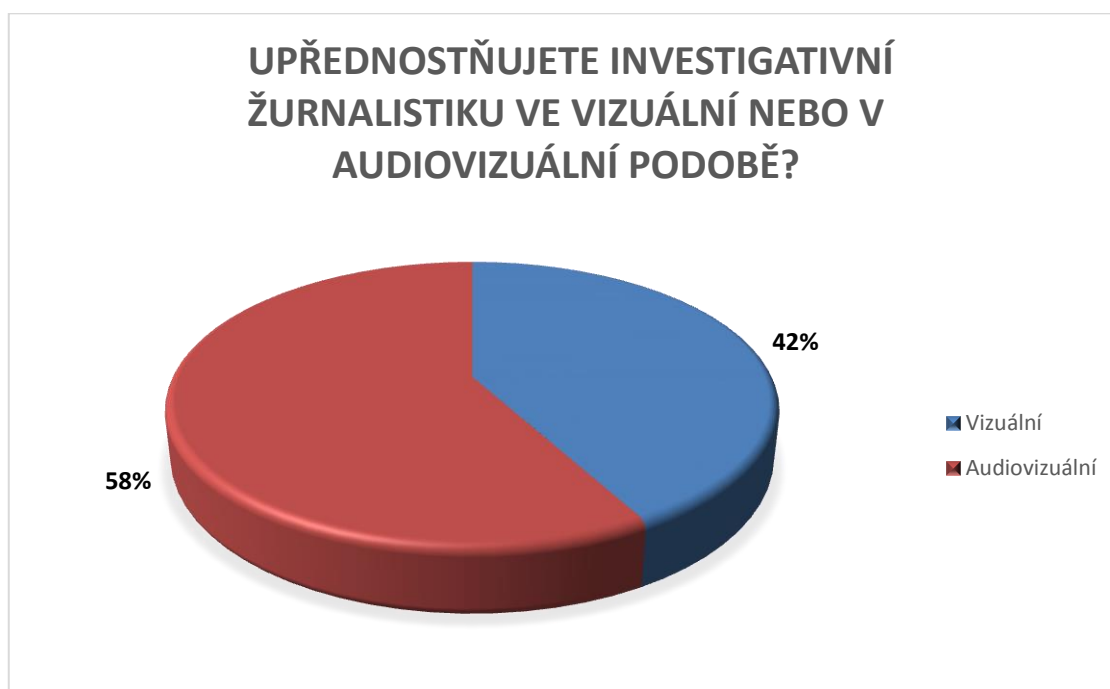
Graf 6: Relativní četnost zájmu respondentů o investigativní žurnalistiku

Zdroj: K. Pokutová, 2017 (vlastní šetření)

Na grafu můžeme vidět, že 52 (26%) respondentů se o investigativní žurnalistiku zajímá a 80 (40%) respondentů se o investigativní žurnalistiku zajímá příležitostně, z toho plyne, že většina respondentů má o investigativní žurnalistiku alespoň určitý zájem. Zbýlých 68 (34%) respondentů se o investigativní žurnalistiku nezajímá.

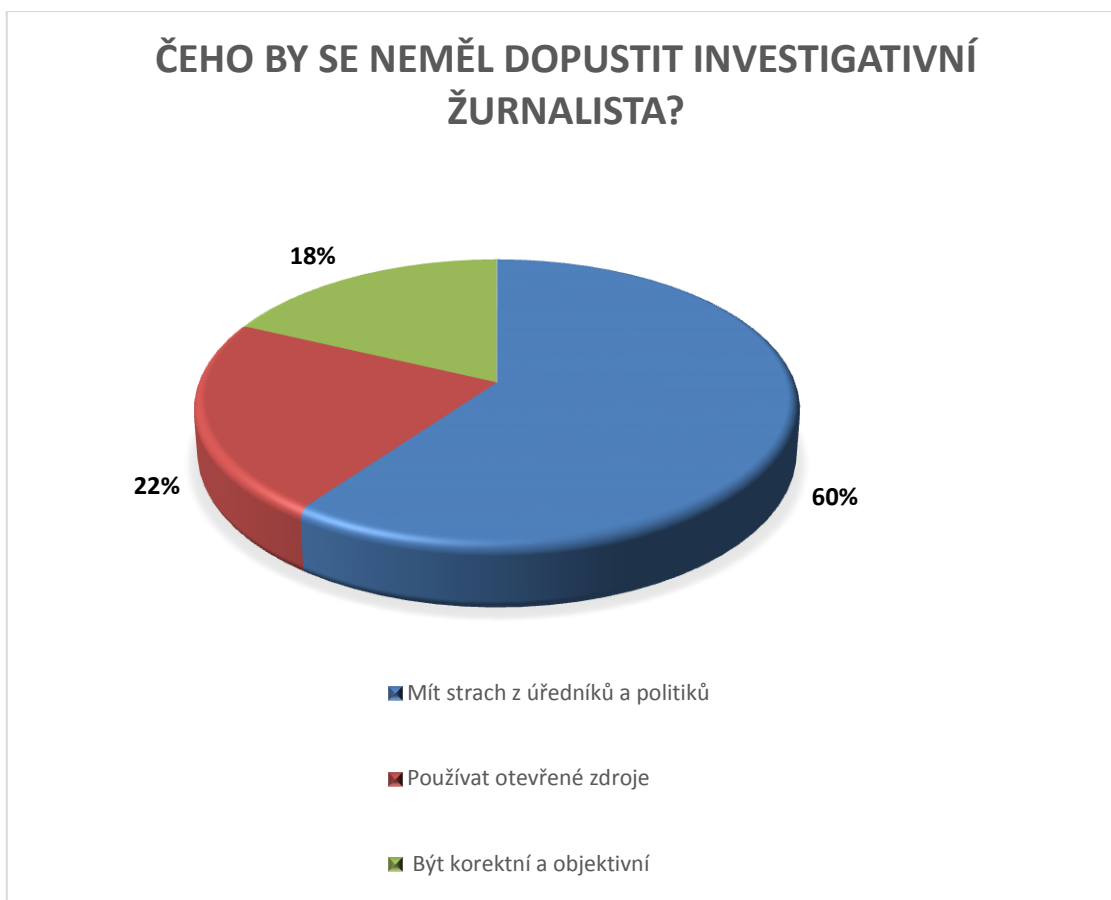
Graf 7: Relativní četnost preference investigativní žurnalistiky v audiovizuální nebo vizuální podobě

Zdroj: K. Pokutová, 2017 (vlastní šetření)

Tento graf znázorňuje, v jaké podobě respondenti upřednostňují investigativní žurnalistiku, zdali upřednostňují vizuální nebo audiovizuální podobu. Většina respondentů volí audiovizuální podobu před vizuální, a to rovných 116 (58%) respondentů, přičemž 84 (42%) respondentů upřednostňuje vizuální podobu investigativní žurnalistiky před audiovizuální.

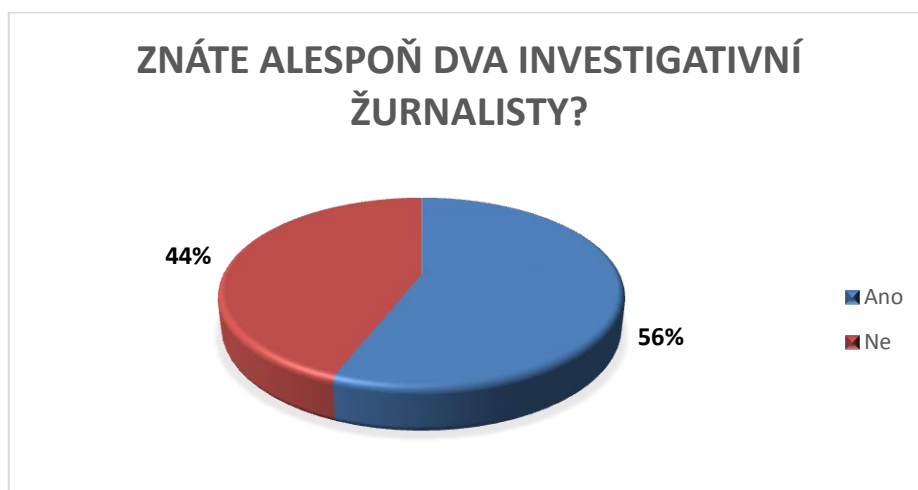
Graf 8: Čeho by se neměl dopustit investigativní žurnalista

Zdroj: K. Pokutová, 2017 (vlastní šetření)

Z grafu, který nám ukazuje, jak odpovídali respondenti na otázku, čeho by se neměl dopustit investigativní žurnalista, můžeme vyčíst, že správnou odpověď vybralo 120 (60%) respondentů, investigativní žurnalista by neměl mít strach z úředníků a politiků. Dalších 44 (22%) respondentů odpovědělo na otázku tak, že by investigativní žurnalista neměl používat otevřené zdroje a zbylých 36 (18%) respondentů si myslí, že by investigativní žurnalista neměl být korektní a objektivní.

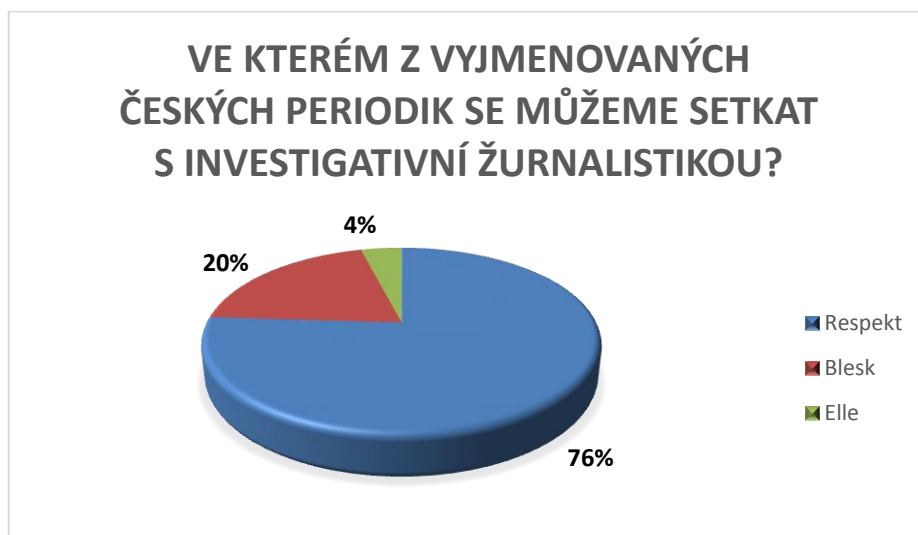
Graf 9: Relativní četnost znalosti alespoň dvou investigativních žurnalistů

Zdroj: K. Pokutová, 2017 (vlastní šetření)

Na grafu můžeme vidět, že 112 (56%) respondentů zná alespoň dva investigativní žurnalisty a zbylých 88 (44%) nezná alespoň dva investigativní žurnalisty.

Graf 10: Určení správného periodika s investigativní žurnalistikou

Zdroj: K. Pokutová, 2017 (vlastní šetření)

Z celkového počtu respondentů odpovědělo 152 (76%) respondentů správně, že s investigativní žurnalistikou se můžeme setkat v periodiku Respekt. Dalších 40 (20%) si myslí, že s investigativní žurnalistikou se můžeme setkat v periodiku Blesk a zbylých 8 (4%) respondentů vybralo periodikum Elle.

Graf 11: Určení správného pořadu věnující se investigativní žurnalistice

Zdroj: K. Pokutová, 2017 (vlastní šetření)

Z tohoto grafu můžeme vyčíst, že 120 (60%) respondentů označilo pořad Reportéři ČT, z toho vyplývá, že více jak polovina respondentů ví, jaký český pořad se věnuje investigativní žurnalistice. Dalších 48 (24%) respondentů označilo pořad - Máte slovo. Zbýlých 32 (16%) respondentů vybralo pořad Otázky Václava Moravce.

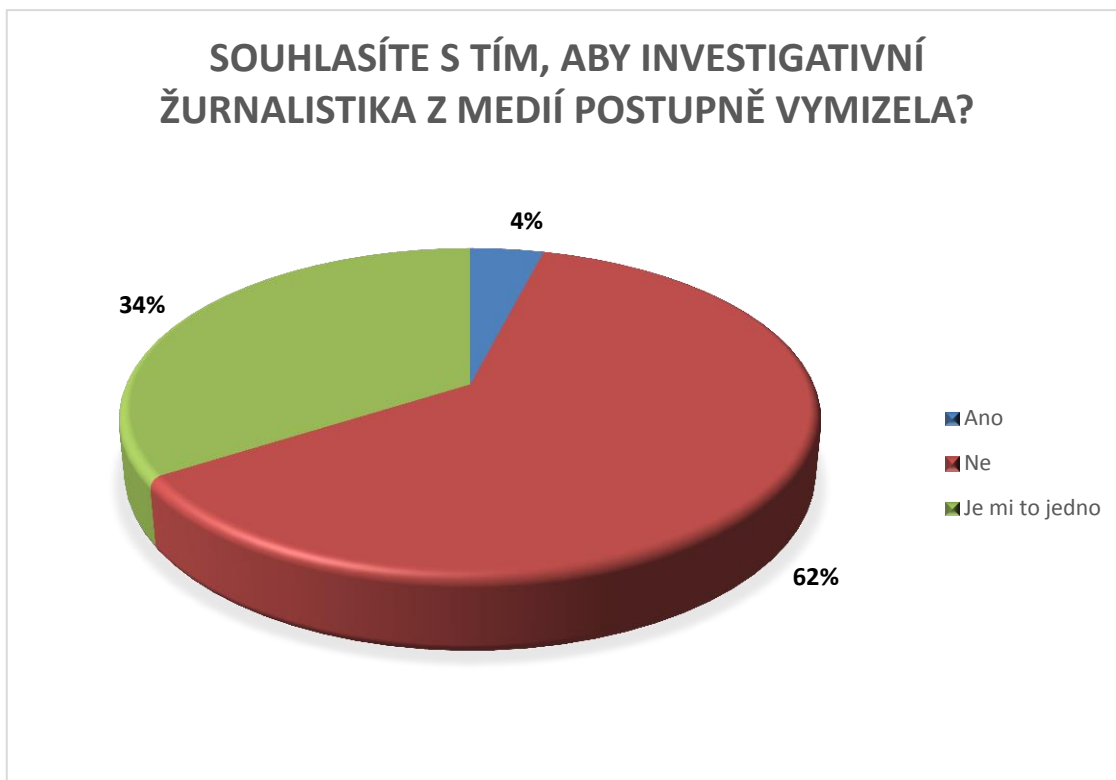
Graf 12: Relativní četnost povědomí respondentů o poklesu výskytu investigativní žurnalistiky v médiích

Zdroj: K. Pokutová, 2017 (vlastní šetření)

Z celkového počtu respondentů odpovědělo 108 (54%), že nezaznamenali menší výskyt investigativní žurnalistiky v médiích za poslední tři roky, zbylých 92 (46%) respondentů zaznamenalo menší výskyt investigativní žurnalistiky v médiích za poslední tři roky.

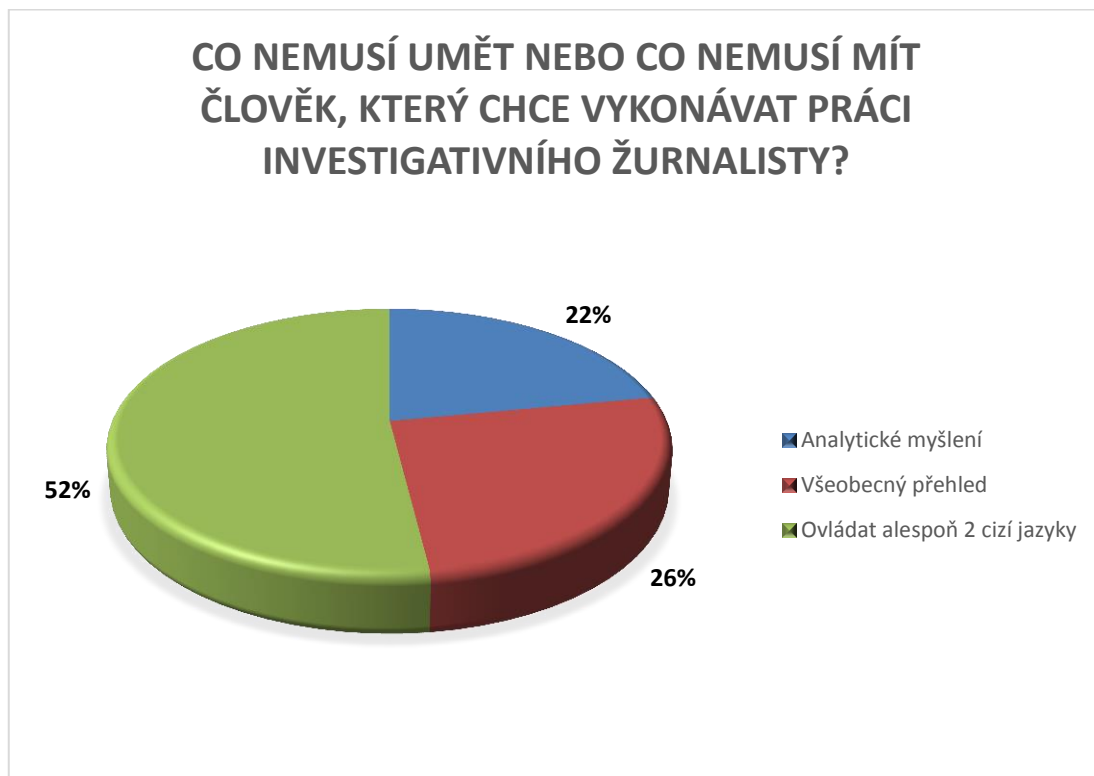
Graf 13: Relativní četnost postoje respondentů k zániku investigativní žurnalistiky

Zdroj: K. Pokutová, 2017 (vlastní šetření)

Z tohoto grafu můžeme vyčíst, že 124 (62%) respondentů nesouhlasí s tím, aby investigativní žurnalistika z médií postupně vymizela. Dalších 68 (34%) respondentům je jedno, zdali investigativní žurnalistika postupně z médií vymizí a zbylých 8 (4%) je pro to, aby investigativní žurnalistika z médií postupně vymizela.

Graf 14: Potřebné schopnosti k vykonávání práce investigativního žurnalisty

Zdroj: K. Pokutová, 2017 (vlastní šetření)

Z grafu, který nám ukazuje, jak odpovídali respondenti na otázku, co nemusí umět nebo co nemusí mít člověk, který chce vykonávat práci investigativního žurnalisty, můžeme vyčíst, že správnou odpověď vybralo 104 (52%) respondentů, investigativní žurnalista nemusí umět ovládat alespoň dva cizí jazyky. Dalších 52 (26%) respondentů odpovědělo na otázku tak, že investigativní žurnalista nemusí mít všeobecný přehled a zbylých 44 (22%) si myslí, že investigativní žurnalista nemusí mít analytické myšlení.

Graf 15: Cíl investigativní žurnalistiky

Zdroj: K. Pokutová, 2017 (vlastní šetření)

Z celkového počtu respondentů uvedlo správnou odpověď 136 (68%) středoškolských studentů, cílem investigativní žurnalistiky je rozplést nekalé praktiky soudů, v politice, u policie, ve státních úřadech, ale také v oblastech, které se týkají veřejného zájmu a poukázat na korupci nebo odhalit zločin. Dalších 48 (24%) uvedlo, že cílem investigativní žurnalistiky je utajit dokumentace, ve kterých se skrývají nekalé praktiky používané u soudu, policie, v politice, ve státních úřadech a v oblastech, které se týkají veřejného zájmu. Zbýlých 16 (8%) uvedlo, že cílem investigativní žurnalistiky je co nejlépe informovat prostřednictvím médií o politickém dění.

INTERPRETACE A DISKUZE

Hypotéza č. 1: Více než 90% respondentů si je vědomo, co znamená pojem investigativní žurnalistika.

Výsledek dotazníkové šetření ukazuje (viz. graf 4), že celkem 140 (70%) respondentů si je vědomo, co znamená pojem investigativní žurnalistika.

Na základě výsledků dotazníkového šetření byla hypotéza č. 1 vyvrácena.

Hypotéza č. 2: Většina středoškolských studentů si nepřeje, aby investigativní žurnalistika z médií postupně vymizela.

Výsledek dotazníkového šetření ukazuje (viz. graf 13), že celkem 124 (62%) středoškolských studentů si nepřeje, aby investigativní žurnalistika z médií postupně vymizela.

Na základě výsledků dotazníkového šetření byla hypotéza č. 2 potvrzena.

Hypotéza č. 3: Více než 80% respondentů se o investigativní žurnalistiku nezajímá.

Výsledek dotazníkového šetření ukazuje (viz. graf 6), že 68 (34%) respondentů se o investigativní žurnalistiku nezajímá.

Na základě výsledků dotazníkového šetření byla hypotéza č. 3 vyvrácena.

Hypotéza č. 4: Většina středoškolských studentů upřednostňuje investigativní žurnalistiku v audiovizuální podobě.

Výsledek dotazníkového šetření ukazuje (viz. graf 7), že celkem 116 (58%) středoškolských studentů upřednostňuje investigativní žurnalistiku v audiovizuální podobě.

Na základě výsledků dotazníkového šetření byla hypotéza č. 4 potvrzena.

ZÁVĚR

Autorka v práci seznamuje čtenáře s definicí pojmu investigativní žurnalistiky a i s jejím původem a vývojem. Ačkoliv je investigativní žurnalistika v podání českých novinářů často porovnávána s tvorbou amerických, je důležité brát v potaz, že v nich jsou odlišnosti poměrně veliké. Jednou z odlišností je kulturní a společenský kontext. Druhou odlišností je vývoj investigativní žurnalistiky. Americká novinářská generace nazývaná muckrakers se zabývala investigací na konci 50. let 20. století. Zato investigativní žurnalistika na našem území si od 90. let, 20. století začínala postupně vybudovávat místo vedle řady jiných druhů žurnalistiky, které už existovaly a tím by se daly označit za léty ověřené. Porevoluční doba s sebou přinesla nesčetně novinek, které člověk vstřebával poměrně rychle. Také tomu bylo u investigativních žurnalistů, kteří se snažili naučit českého čtenáře vnímat sociální a politické dění prostřednictvím médií.

Prvotní střetnutí s investigativní žurnalistikou v českém mediálním prostředí odstartoval článek OSA nostra. Obsahově vlastnil všechny důležité prvky investigativní žurnalistiky. Seznámil čtenáře s důležitými informacemi a daty, které nesmí chybět v investigativním článku. Druhým článkem zabývajícím se investigativní žurnalistikou, nesl název Vložky v kastlíku. Též splňoval všechny patřičné důležitosti vztahující se k investigativní žurnalistice. Upozornil čtenáře na důležitou a podstatnou věc, že ochrana dat by neměla být zanedbávaná, jelikož dostupnost identifikace každého z nás je od roku přístupnější. S tím vznikla řada zákonů, která chrání jak novináře, ale i obyčejného člověka. Též se ale pro lidi pracující v médiích stávají limitujícími.

Autorka této bakalářské práce se věnovala tématu, které by neexistovalo bez prvních dvou odstavců tohoto závěru. Investigativní žurnalistika na ČT a FTV Prima je zpracována do vizuální podoby, neboli do podoby televizních reportáží, které jsou nepostradatelnou součástí těchto publicistických pořadů, jež jsou vysílány v pravidelný čas. Důležitým autorčiným poznatkem je to, že i přesto že jsou tyto pořady drahé, nepřestávají je televizní stanice vysílat. Dramaturgové těchto pořadů bojují o sledovanost různými prvky, které by mohly přilákat i mladého diváka k televizi.

Autorka si v úvodu práce stanovila otázky, na které se jí podařilo odpovědět, díky dotazníkovému šetření. Zjistila, že většina středoškolských studentů se o investigativní žurnalistiku zajímá a ví, co pojem investigativní žurnalistika označuje, studenti dávají přednost audiovizuální podobě investigativní žurnalistiky před vizuální, většina středoškolských studentů zná pořad a periodikum, které se věnuje investigativní žurnalistice, nevěšimlo si postupného úpadku investigativní žurnalistiky v médiích a uvědomuje si, které schopnosti by měl mít člověk, který chce vykonávat práci investigativního žurnalisty.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BARTOŠEK, J. *Základy žurnalistiky. Učební texty vysokých škol*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2002, ISBN 80-7318-059-6.

BĚLOHRADSKÝ, V. *Společnost nevolnosti - Eseje z pozdější doby*. 3. vydání. Praha: Slon, 2014, ISBN 978-80-7419-167-1.

EDWARDS, L. *Svědomy Washingtonu: Washington Times 1982- 2002*. Praha: Ideál, 2004, ISBN 80-901017-6-3.

FLEGL, V. *Listina základních práv a svobod v aplikační praxi ČR*. Praha: C.H.Beck, 1997, ISBN 34-064-3053-8.

HVÍŽDALA, K. *Vzpoury v žurnalistice*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, ISBN 978-80-7367-851-7.

JIRÁK, J., KOOPLOVÁ, B. *Masová média*. 2.přepacované vydání. Praha: Portál, 2015, ISBN 978-80-262-0743-6.

KLÍMA, J. *Vlastníma očima*. Praha: Andrej Šťastný, 2009, ISBN 978-80-86739-38-0.

KMENTA, J. *Všehoschopní – Superguru Bárta*. Praha: JKM, 2011, ISBN 978-80-87-569-03-0.

KROUPA, Janek a Zdeněk ČECH. *Zločin jako profese: pravda o velkém spiknutí: od Davida Berdycha přes podivné důstojníky policie až k Františku Mrázkovi*. 2. vyd. Praha: Daranus, 2011. ISBN 978-80-87423-26-4.

KUBÍK, J. a SLONKOVÁ, S. *Tíha olova: A co jsme do novin nepsali*. 1. vydání. Praha: Pragma, 2001, ISBN 80-7205-852-5.

LORENCOVÁ, J., VEČERŮ, J. *Krvavé oleje: Můj přítel vrah*, Brno: Cygnet, 2006. ISBN 80-239-7050-X

- MCQUAIL, D. *Žurnalistika a společnost*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2016, ISBN 978-80-246-3093-9.
- MCQUAIL, D. *Úvod do teorie masové komunikace*. 4., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-574-5.
- MUSIL, J. *Sociální a mediální komunikace*. 1. vydání. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010, ISBN 978-80-7452-002-0.
- ORSÁG, P. *Investigativní žurnalistika a možnosti jejího uplatnění v českém regionálním zpravodajství*. In WASCHKOVÁ, C. L *Regionální média v evropském kontextu*. Brno: Masarykova Univerzita, 2007, ISBN 978-80-4473-9.
- OSVALDOVÁ, B. a kolektiv. *Zpravodajství v médiích*. 2. vydání. Praha: Karolinum, 2011, ISBN 978-80-246-1899-9.
- OSVALDOVÁ, B. Otec investigativní žurnalistiky. *Lidové noviny*. 2001, roč. 14, č. 182, ISSN 0862-5921.
- OSVALDOVÁ, B., HALADA a kolektiv. *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*. Praha.: Libri, 2007, ISBN 978- 80-7277-266-7.
- OSVALDOVÁ, B., KOPÁČ, R., TEJKALOVÁ, A. *O reportáži, o reportérech*. Praha: Karolinum, 2010, ISBN 978-80-246-1781-7.
- ROZEHNAL, A. *Mediální právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, ISBN 978-80-7380-382-7.
- RUSS-MOHL,S., BAKIČOVÁ, H. *Žurnalistika - kompletní průvodce praktickou žurnalistikou*. 1. vydání. Praha: Grada, 2005, ISBN: 80-247-0158-8.
- TRAMPOTA, Tomáš. *Zpravodajství*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-096-8.
- VERNER, P. *Historie mediální komunikace*. 1. vydání. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2013, ISBN 978-80-7452-027-3.
- ŽANTOVSKÝ, P. *Česká politika a média po roce 1989*. 1.vyd. Praha: Institut Václava Klause, 2013, ISBN: 978-80-87806-02-9.

ŽANTOVSKÝ, P. *Průvodce minovým polem české žurnalistiky*. Praha: OREGO productions, 2015, ISBN 978-80-87528-33-4.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

ANDERSON, D, BENJAMINSON, P. *Investigative reporting*. Londýn: Indiana University Press, 1976, ISBN 0-253-33164-1.

BRENNAN, A. E., CLARAGE, C. E. *Who is who of Pulitzer Prize Winners*. Arizona: Oryx Press, Phoenix, 1999, ISBN 978-1573-5611-12.

GREENE, R. W. *The Reporter's Handbook*. New York: St. Martin Press, 1991, ISBN 03-126-7393-0.

KOVACH, B. ROSENTIEL, T. *The Elements of Journalism: What News speak should know and the Public Should Expect*. New York: Three Rivers Press, 2007, ISBN 978-0-307-34670-4.

WILKE, J. *Ethnik der Massenmedien*. Wien: Braumuller, 1996, ISBN: 37-003-1154-0.

Seznam použitých internetových zdrojů

ČESKÁ TELEVIZE. *Klekánice* [online]. © 1996-2017 [parafr. 2017-01-25]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1099654483-klekanice>

ČESKÁ TELEVIZE. *Klekánice: Galerie reportérů* [online]. © 1996-2017 [parafr. 2017-02-02]. Dostupné z: <http://ceskatelevize.cz/porady/1099654483-klekanice>

ČESKÁ TELEVIZE. *Reportéři ČT: O pořadu* [online]. © 1996- 2017 [parafr. 2017-02-03]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1142743803-reporteri-ct>

ČESKÁ TELEVIZE. *Reportéři ČT: Redakce pořadu* [online]. © 1996-2017 [parafr. 2017-02-03]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1142743803-reporteri-ct/2048-redakce-poradu/>

Česko. Zákon č. 101 ze dne 4. dubna 2000, o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*, 2000, částka 50, s. 2070-2076. Dostupné z: <http://www.zakonprolidi.cz/cs/2000-101>

Česko. Zákon č. 106 ze dne 11. května 1999, o svobodném přístupu k informacím. In: *Sbírka zákonů České republiky*, 1999, částka 39, s. 2578-2580. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-106>

Česko. Zákon č. 46 ze dne 22. února 2000, o právech a povinnostech při vyhledávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky*, 2002, částka 20, s. 1067. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-46>

Česko. Zákon č. 52 ze dne 5. února 2009, o trestním řízení soudním (trestní řád). In: *Sbírka zákonů České republiky*, 2009, částka 18, s. 706-708. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/sb018-09-pdf.aspx>

ČT 24. *Poslanci změkčili náhubkový zákon* [online]. © 6. 5. 2011 [parafr. 2017-01-19]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1267794-poslanci-zmekcili-nahubkovy-zakon>

HESOVÁ, A. *Investigativní žurnalistika a její praktické užití v českém mediálním prostředí* [online]. Olomouc, 2013 [parafr. 2016-12-14]. Bakalářská diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity palackého v Olomouci, Katedra Žurnalistiky, Vedoucí bakalářské diplomové práce: Petr Orság. Dostupné z: <http://theses.cz/id/28tvlg/00177507-367595497.pdf>

HRADEC, J. *OSA nostra* [online]. © 11. 2. 2003 [parafr. 2017-02-01]. Dostupné z: <http://www.jirihradec.cz/tisk/nostra03/nostra03.htm>

KMENTA, J. *Investigativní žurnalistika* [online]. © 1993–2014 [parafr. 2016-12-12]. Dostupné z: <http://www.kmenta.cz/cs/investigativni-zurnalistika/uvodem>

KMENTA, J. *Investigativní žurnalistka v České republice* [online]. © 1993-2014 [parafr. 2017-02-01]. Dostupné z: <http://www.kmenta.cz/cs/investigativni-zurnalistika-investigativni-zurnalistika-v-cr>

KOVAČEVIČ, V., MUSIL, M. Vyšly nahé fotky z Berlusconiho vily. Jsem to já, přiznal Topolánek [online]. © 5. 6. 2009 [parafr. 2017-01-17]. Dostupné z: http://www.revue.idnes.cz/vysly-nahe-fotky-z-berlusconiho-vily-jsem-to-ja-priznal-topolaneck-10c-/lidicky.aspx?c=A090605_123704_lidicky_ve

KUBÁTOVÁ, Z. *Problém politika: Dotace na Čapí hnízdo by měl vrátit* [online]. © 4. 3. 2016 [parafr. 2017-01-14]. Dostupné z: <http://www.ekonomika.idnes.cz/komentar-babis-kubatova-capi-hnizdo>

KUNDRA, O. *Proč odešla z MF Dnes Sabina Slonková* [online]. © 1. 7. 2014 [parafrázováno 2017- 01-03]. Dostupné z: <http://www.respekt.cz/fokus/proc-odesla-z-mf-dnes-sabina-slonkova>

LORENCOVÁ, J. *Kdo je Jana Lorencová* [online]. © 2005- 2017 [parafrázováno 2017-01-26]. Dostupné z: <http://www.janalorencova.cz/uvod/>

Ochrana osobnosti. Veřejně činná osoba. Nepravdivé skutkové údaje o veřejně činné osobě [online]. © 2007 [parafr. 2017-01-14]. Dostupné z: http://www.bezkorupce.cz/wpcontent/uploads/2011/08/Pravo_na_informace_proklik_6_judikat_30_Cdo_1174-2007.pdf

SEZNAM GRAFŮ

Seznam grafů

Graf 1:	52
Graf 2:	53
Graf 3:	53
Graf 4:	54
Graf 5:	55
Graf 6:	56
Graf 7:	57
Graf 8:	58
Graf 9:	59
Graf 10:	59
Graf 11:	60
Graf 12:	61
Graf 13:	62
Graf 14:	63
Graf 15:	64

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - DotazníkI

Příloha B - RozhovoryIV

Příloha A – Dotazník

Přehled a postoj středoškolských studentů vztahující se k investigativní žurnalistice

- 1) Pohlaví**
 - a) Muž
 - b) Žena

- 2) Věk**
 - a) 15 – 17
 - b) 17+

- 3) Jaké budete mít vzdělání po úspěšném ukončení vaší školy?**
 - a) Středoškolské s maturitou
 - b) Středoškolské s výučním listem

- 4) Co označuje pojem investigativní žurnalistika?**
 - a) Žurnalistiku, prostřednictvím které se snažíme rozluštit určitý složitý jev a přijít mu na kloub.
 - b) Žurnalistiku, ve které hrají klíčovou roli převážně emoce (sex, krev) a aktualita, jejíž význam velmi rychle klesá.
 - c) Žurnalistiku, která se věnuje pouze politice.

- 5) Kde se setkáváte nejvíce s investigativní žurnalistikou?**
 - a) Internet
 - b) Televize
 - c) Tisk

- 6) Zajímáte se o investigativní žurnalistiku?**
 - a) Ano, zajímám se
 - b) Ano, příležitostně
 - c) Ne, nezajímám se

- 7) Upřednostňujete investigativní žurnalistiku ve vizuální nebo audiovizuální podobě?**
 - a) Vizuální
 - b) Audiovizuální

- 8) Čeho by se neměl dopustit investigativní žurnalista?**
 - a) Mít strach z úředníků a politiků
 - b) Používat otevřené zdroje
 - c) Být korektní a objektivní

- 9) Znáte alespoň dva investigativní žurnalisty?**
- a) Ano
 - b) Ne
- 10) Ve kterém z vyjmenovaných českých periodik se můžeme setkat s investigativní žurnalistikou?**
- a) Respekt
 - b) Blesk
 - c) Elle
- 11) Který z českých televizních pořadů se věnuje investigativní žurnalistice?**
- a) Reportéři ČT
 - b) Otázky Václava Moravce
 - c) Máte slovo
- 12) Zaznamenali jste menší výskyt investigativní žurnalistiky v médiích za poslední 3 roky?**
- a) Ano
 - b) Ne
- 13) Souhlasíte s tím, aby investigativní žurnalistika z medií postupně vymizela?**
- a) Ano
 - b) Ne
 - c) Je mi to jedno
- 14) Co nemusí umět nebo co nemusí mít člověk, který chce vykonávat práci investigativního žurnalisty?**
- a) Analytické myšlení
 - b) Všeobecný přehled
 - c) Ovládat alespoň 2 cizí jazyky
- 15) Jaký je cíl investigativní žurnalistiky?**
- a) Rozplést nekalé praktiky soudů, v politice, u policie, ve státních úřadech, ale také v oblastech, které se týkají veřejného zájmu a poukázat na korupci nebo odhalit zločin.
 - b) Utajit dokumentace, ve kterých se skrývají nekalé praktiky používané u soudu, policie, v politice, ve státních úřadech a v oblastech, které se týkají veřejného zájmu.
 - c) Co nejlépe informovat prostřednictvím médií o politickém dění

Příloha B - Rozhovory

Rozhovor s Markem Wollnerem

Je něco specifického na investigativní žurnalistice, o čem jste přesvědčen, že jiná odvětví žurnalistiky neposkytují?

No, myslím, že jo. Investigativní žurnalistika se nedá nahradit, protože taková ta běžná, denní žurnalistika v podstatě nejde tak do hloubky událostí. Důležitá je pro to aby zjistila, když nám politici sdělují svá důležitá sdělení, tak jestli nám říkají opravdu všechno...jestli za slovy, které vysloví, nezůstane ještě nějaký „kal“ a myslím si, že právě investigativní žurnalistika poodhaluje skryté pozadí toho, co se v politice děje a co se v běžném novinářském provozu neodhaluje. To znamená: Pokud by měla investigativní žurnalistika skončit, tak se obávám toho, že naše informace o politicích zůstanou na úrovni toho, co nám o sobě chtějí skutečně říct. My se ale potřebujeme dozvědět, jestli náhodou mezi tím, co říkají a tím, co dělají, není nějaký vážný rozpor a to právě investigativní žurnalistika odkrývá a domnívám se, že to nahradit běžným provozem nejde. Běžný provoz zaměstnává redakce natolik, že už nemají čas, aby se prostě pouštěly po stopách jednoho tématu, až do dopodrobna a odhalovaly nějaké nové věci, jelikož to vyžaduje čas, tím pádem i peníze. Také hodně nasazení i odvahy, a proto to vyžaduje typ novináře, který není úplně běžný...Takový novinář musí mít v sobě kus idealismu. Musí tomu věřit a nesmí se bát konfliktu. Mezi novináři je spousta lidí, kteří chtějí mít z politiků kamarády a to je úplně nejhorší profil pro investigativního novináře. Takhle by to nešlo...

Jaký cítíte rozdíl v investigativní žurnalistice v době předrevoluční a době porevoluční?

Myslíte před rokem 1989? No tak u nás žádná investigativní žurnalistika před revolucí nebyla. My se vlastně učíme žurnalistiku jako takovou od roku 1990, řekněme, kdy začala do redakcí proudit svoboda. Do té doby měly redakce nad sebou různé cenzurní orgány a minimálně v těch politických rubrikách se pravda psát nesměla. Méně svázaní byli kulturní novináři, ale i ti měli svoje limity, za které se jít nedalo. Pro nás startuje žurnalistika rokem 1990 a to bylo složité období. Sám jsem nastoupil v roce 1992, těsně po škole, do Lidových novin mezi lidi, kteří byli podobně staří jako já. Samozřejmě, že se v redakci nacházeli lidi starší, ale všechno to byli lidi, kteří neměli za sebou tak velkou novinářskou zkušenost. Ti „staří“ předlistopadový novináři neměli důvěryhodnost... Dali by se označit za propagandisty. V Lidových novinách se ještě mezi starší novináře dali zařadit ti, kteří se sem dostali ze

Svobodného slova, a to mělo kdysi progresivnější redakci. Byli to novináři, kteří fandili polistopadovému procesu a byli mezi prvními, kteří začali psát kriticky o děním kolem nás. Museli jsme se učit žurnalistiku za pochodu. Nedalo se od koho učit, zkrátka, starší a zkušenější novináři tady nebyli a investigativní žurnalistika vznikala velmi pomalu. Nejvíce se prováděla v časopisu RESPEKT... Ten byl podle mne lídrem na trhu. V Respektu působili lidi, kteří se to naučili sami... Respektive by se dali označit za amatéry. Předtím vydávali samizdatové noviny, magazíny a měli obrovský talent, protože se to neměli od koho naučit a dokázali se spoustou chyb a ponaučení, naučit řádně svoje řemeslo. Snažili se tak razit nový typ žurnalistiky, bez které by žurnalistická krajina, není úplná. Investigativní žurnalistika se postupně profesionalizovala od 90. let až dospěla do fáze, kdy skoro žádná není. Paradox. Vznikly v předešlých letech pilíře investigativních škol: Na vlastní oči, MF dnes, Respekt, Reportéři ČT. Z těchto velikánů nám zbyli: Reportéři ČT a Respekt... Mladá Fronta dnes už v této tradici dávno nepokračuje, protože na krátkou životnost investigativní žurnalistiky v MFD se podepsal vliv majitelů, kteří se zde vystřídali. A nelze dělat investigativní reportáže o svém vlastním majiteli.

Pracoval jste v Lidových novinách, Respektu a jste spoluzakladatelem časopisu TÝDEN... Které z těchto periodik Vám dalo do života novináře nejvíce zkušeností a které z těch to periodik Vám zůstalo pod kůží?

Určitě Respekt. Sice rok je krátká doba, ale pro mne Respekt byl příjemnou a intenzivní zkušeností. Tam jsem se naučil všechno podstatné a to především o etice. To, že nelze ustupovat politikům a hrát si s nimi na kamarády. Nelze se tvářit tak, že když neumí politik, či jiná osoba odpovědět na otázku, kterou jím kladu, tak že jí vylepším a přikreslím. Takhle to opravdu nedělám. Naučil jsem se být přísný a nelze slevovat, protože to je podstata práce, což jsem se dřív neměl, kde naučit. V Lidových novinách neměli editoři takto odpovědný vztah k tomu slovu a profesi. Tato profese se musí brát vážně a je důležité si uvědomit a zřetelně si ujasnit, že s politiky nejsme kamarádi... I když se spolu můžeme bavit vesele, zapálit si cigaretu, nebo si dát kafe, tak když začneme natáčet, stáváme se protivníky a já jim, ani vám nic neodpustím. My tady nejsme kvůli sobě, ale kvůli veřejnosti... Ta veřejnost potřebuje vědět, jestli se jejich slovům dá věřit. Respekt byl z tohoto pohledu důležitý a byl samozřejmě důležitý i ze řemeslného hlediska, protože tam jsem se naučil skládat velký celky. V novinách, když píšete dva, či tři sloupce a je to zpráva, tak nemusíte řešit kompozici. Zpráva vzniká seřazením toho nejdůležitějšího v posloupnosti od nejdůležitějšího po méně důležitého... Aby se dala zezadu škrtnat, v případě zkracovat. Zatímco, v publicistice

(TÝDENÍKU), kde už máte velké téma, vytváříte kompozici. V zásadě musíte pracovat s nějakým příběhem, který musí mít začátek, prostředek a konec. Na to se v Respektu hodně dbalo... Vytváření textu občas bolelo, ale přesto mne to bavilo. Za rok lekce jsem si osvojil něco, co jsem poté zúročil jak v časopise Týden, tak i v pořadu Reportéři ČT. Člověk se zde naučil dostat matici do hlavy a nějakým způsobem si jí zautomatizovat, protože to je ten nejpodstatnější úkol každého novináře. Pokud jí tam má, tak se může nazvat novinářem, protože takhle už ví, jaké má žurnalistika řemeslná pravidla. Občas se mi stává, že přijdu do střížny, reportáž nemá hlavu ani patu, zkrátka jí nerozumím a autor je z toho úplně zoufalý. Tak si spolu s autorem reportáže sedneme nad scénář a reportáž nějakým způsobem vylepšíme, učešeme za pouhých 45 minut. A to je ono... To, co jsem se naučil... Skladbu a matici, která se mi vryla pod kůži díky Respektu.

Co Vám pořad REPORTÉŘI ČT dal, a co Vám naopak vzal?

Dal mi hodně... Díky němu jsem se prosadil. Dlouho to avšak trvalo, protože to vypadalo, že jsme ve stínu někoho... Když Reportéři startovali, tak slavnější byly Na vlastní oči. My jsme začínali, kdy oni byly na vrcholu. Museli jsme se všechno učit hezky od začátku, protože podě mnou byli mladí reportéři a začínali jsme s úplně neujasněnou koncepcí, takže to trvalo chvíli, pak navíc ještě v televizi, ve které se publicistika měnila každé dva roky. Ve chvíli, kdy se reportéři, či novináři něco naučili, či konečně osvojili, tak přišel zásah, ať už politický, nebo jiný. Mnohdy i ředitel televize musel pořad zrušit, protože chyběla kontinuita a vědomí toho, že pokud uděláte sebemenší chybu, tak vám to televize spočítá a vyčte. Nebyla to léta úplně snadná a byla tam řada konfliktů s nadřízenými. Nakonec, přes veškeré ostré výměny názoru, mne nezastrašili. I když byly doby, kdy jsem měl pocit, že mne zkoušejí... Uvědomil jsem si jednu věc → Svoboda je možná a je přítomna, avšak není na škodu použít kousek odvahy, schopnosti říct NE a stát si za svým. Argument je podstatnou a nezaměnitelnou věcí. Důležité je si říct, že víme, co děláme a jak to děláme. Nejsme planí druhou stranou. Díky tomu jsme získali určitý kredit, který, když máte, tak je to všechno mnohem snazší. Zápas mi dal ze všeho nejvíce....

Jste ostřílený a zkušený novinář... Vaše jedinečnost v tomto oboru byla oceněna cenou Ferdinanda Peroutky...Jakým směrem si myslíte, že se investigativní žurnalistika bude do budoucna vyvíjet? Mám na mysli nejen formu, ale i obsahové spektrum.

Nejvíce se bude rozvíjet v nezávislých iniciativách, nezávislé servery. Nezávislých, mám na mysli novinářských serverech. Nemyslím ty, které mají punc propagandy. Myslím, že do budoucna půjde o jednorázové projekty, které investigativní žurnalistice pomůžou nezaniknout úplně. Bude tím stále poptávka a bude spíše rozptýlena. Pokud zůstane v České televizi, tak je jedinečně dobře. Zřejmě se už nenavrátil do komerčních televizí, protože si myslím, že tyto pořady na tento směr žurnalistiky už nečekají, jelikož jsou nerentabilní, jelikož stojí hodně peněz a sledovanost je nízká... Když se na to dívám z našeho hlediska, tak máme slušnou sledovanost. Jsem opravdu spokojený. Jsme jediným pořadem tohoto zaměření, který je odvysílán v prime-timu, čili v době jako devátá hodina večerní a sledovanost je opravdu přívětivá. Beru tohle všechno za velký úspěch, protože se pohybujeme mezi první patnáctkou. V dřívějších letech tomu bylo jinak... Vedla komerční stanice Nova. Teď už je tomu jinak a jsem opravdu rád, protože to poukazuje na to, že naši práci děláme dobře a lidi nás sledují. Zkrátka, investigativní žurnalistika má budoucnost a byl bych opravdu rád, kdyby žila v mainstreamu. Pokud nebude žít v mainstreamu, tak to bude přispívat jedinečně k tomu, co už se tady vyskytuje. Podepisuje se na ní i oligarchizace politiky. Neodvažují si odhadovat vývoj, protože nejsem prognostik, ani nikdo jiný, ale odhady jsou takové, že pokud investigativní žurnalistika zmizí z mainstreamu, pak už se nebudeme bavit o investigativní žurnalistice.

Je ve Vaší novinářské praxi něco, co opravdu do slova „nesnášíte“?

Momentálně opravdu nesnáším reakce anonymních diváků. Reakce diváků, či čtenářů, kteří mnohdy ani náš pořad nesledují a neznají ho. Jde pravděpodobně o fanoušky alternativních webů, se kterými je diskuze opravdu nemožná. Nově vytvořená rovina, kterou přinesly propracované technologie jako je internet atd., se stává pro novináře nepříjemnou. I když mi mnohdy tohle všechno mi bere motivaci, nedám se a zkusím to brát jako určitou výzvu, která se stává cestou někdy těžko průchozí a je na mne, jak se jí naučím číst. Příklad: Když Vám diskutující na FB řekne, že jste zbabělec úplatný až dokonce propagandista, tak si kladete otázku, zda ta Vaše práce má, smysl. Trápí Vás to. Jedná se o jeden názor, který Vám mnohdy zkazí náladu, protože máte pocit přesného opaku a nikdy byste nechtěla být tím, čím vás dotýčný označuje. A když to o Vás někde řekne, tak vás to mrzí a ničí. Racionálně se to

nedá vysvětlit. Dvanáct let se snažíte poukázat na zneužívání moci a zla vytvořené na nejvyšších místech. Snažíte se to napravit, bojujete a kritizujete nejvyšší politiky této zemi, tak Vás přesto dotyčný divák zařadí mezi „nějaké“ novináře, které chtějí být s politiky za dobře. To Vás jako slušného člověka trápí. Nemohl bych dělat práci, kde bych neměl svobodu. Demokracie bude vždycky taková, jací jsme my, ale je nejlepším ze všech způsobů vlády, jak řekl W. Ch.

Jaký je podle Vás, jakožto spisovatele, básníka a novináře vzájemný vztah obsahu a formy sdělení?

Já jsem nikdy po tom moc nebádal. Nikdy jsem nebyl formalistou, který by se dal experimentální formou literatury. V žurnalistice to tak není a myslím si, že právě žurnalistika mne přivedla ke skepsi dělat s formou staré žurnalistiky nějaké experimenty. Pro mne forma je jaký si nosič a znamená nepostradatelnou součástí sdělení. Nelíbí se mi, ani mne nebavilo, když forma na sebe upozorňuje příliš. Ano, když má někdo pěkný jazyk, tak to pak ano... To je jediné správné. Pokud s jazykem dělá vyloženiny a uměle na sebe upozorňuje jenom pro to, aby se samoučelně vypadal jako experimentátor, nebo avantgardista. Žurnalistika je právě skvělá a krásna v tom, že tu formu podřizuje obsahu. Obsah je samozřejmě důležitější a to se mi líbí. Když člověk píše něco jiného, než žurnalistiku, tak by měl dbát na jazyk. V novinářině úplně nevadí klišé... Snažíte se jim vyhnout, ale jako novinář pochopíte, že málo co funguje dobře jako klišé. Lidi mají klišé rádi a dobře mu rozumí. Já osobně se tomu snažím vyhýbat, ale celkem chápu některý novináře, že ho využívají. Zvláště, když ho umějí správně využít. V literatuře klišé nefunguje a ani nevypadá dobře. Pravidlo: To, co funguje v žurnalistice, nefunguje v literatuře. Pokud píšete novelu, nebo něco obdobného jako červená niť se táhne myšlenka, tak bych takovou novelu zavřel. V článku mi to tak nevadí. Ne všechno si nemůžou tyto dva obory vyměňovat a půjčovat. Dnes už se pak nakonec nechte mezi řádky, jako tomu bylo za doby komunismu. Je důležitý, aby ano, znamenalo ano a ne, aby znamenalo ne.

Jak myslíte, že vnímá český občan investigativní žurnalistiku? Má o ní zájem? Vyhledává jí?

Investigativní žurnalistika se nestává masovou záležitostí. Stává se výběrovou záležitostí pro intelektuály, lidi, kteří mají vyšší vzdělání, více let. Mladí se ještě tolik neorientují

v politických souvislostech, takže tento směr žurnalistiky je spíše pro lidi věku 40 a více, minimálně se středoškolským vzděláním.

Kdybyste se dnes znovu rozhodoval, tak jako před lety. Stal byste se znovu novinářem se všemi důsledky? Jakou formu žurnalistiky byste dnes zvolil?

Víte, já o tom neustále přemýšlím. Tato práce je skvělá, úžasná a fantastická. Neznám žádnou lepší práci, kterou bych chtěl dělat. Za druhé, atmosféra, která vám mnohdy prožitek práce kazí, je natolik skličující, že si nejsem úplně jist. Člověk na začátku kariéry vůbec neví, co se bude dít do budoucna. Když jsem já začínal, tak atmosféra byla úplně jiná, než je dnes. Novinář byl někdo a také se mu věřilo. Byli svým způsobem světlonoši pravdy a i samotná důvěra mezi lidmi byla opravdovou důvěrou. Dalo by se říci, že novinář byl hrdinou. A dnes je větším hrdinou uklízečka na Hlaváku. Díky novinářské práci jsem tím, co jsem. Ona mi umožnila hodně věcí poznat. Díky ní jsem poznal mnoho lidí (ať už politiků, či jiných hvězd), svět, mnoho oborů (ať už se jedná o historii, politologii, sociologii a někdy i psychologii). Zkrátka, nemůžete usnout na vavřínech, jak se říká. Správný novinář se musí neustále vzdělávat. Po této stránce bych povolání nikdy neměnil. Neznám hezčí obor, než je žurnalistika. Líbí se mi vytvářet velké celky a zapadající kontexty, které se neustále rodí. Je hrozně těžké si uvědomit, že budete muset bojovat s temnotou a to je někdy hrozně frustrující.

Rozhovor s Josefem Klímou

Je něco specifického na investigativní žurnalistice, o čem jste přesvědčen, že jiná odvětví žurnalistiky neposkytují?

Užitečnost a společenská prospěšnost. Jiné druhy žurnalistiky jen informují, ať už o politice, kulturním dění, o sportu. Investigativní žurnalistika může změnit život ať už individua, jde-li o lidský příběh, nebo společnosti, pokud odhalí nějakou špínu z veřejného života.

Jaký cítíte rozdíl v investigativní žurnalistice v době revoluční a současné době?

Klesající společenský dopad odhalených kauz. Lidé zloštějněji, touží víc po zábavě než dozvědět se, že další ministr krade, skandálů je tolik, že jeden překrývá druhý a k těm starším už není vůbec čas a prostor vracet se, sledovat jejich vývoj u soudů, u odvolacích soudů atd.

Co pro vás znamenal týdeník Reflex v 90. letech minulého století?

Naprosté zjevení v čerstvě narozené svobodě. Najednou jsme mohli psát všechno, co předtím bylo tabu, lidé na nás valili léta utajované kauzy, nevěděli jsme, co dřív. Je to první nejhezčí doba žurnalistiky. Ta druhá začala s pořadem Na vlastní oči v roce 1994.

Dlouhá léta jste byl moderátorskou tváří publicistického pořadu Na vlastní oči...Během existence tohoto pořadu se vyměnila řada vašich moderátorských kolegů, jako byl: Radek John, Janek Kroupa atd. ... Jak se Vám pracovalo v moderátorské dvojici? Nevytrácela se určitá kreativnost jedince, nebo nebyla nějakým způsobem tlumená?

Rozhodně ne. Pořad byl tak slavný a kvalitní právě tím, že ho tvořil tým silných a velmi rozmanitých osobností. Proto byl i tématicky silně rozkročen. Od nacistických zločinů (Standa Motl) až po kriminální a politické kauzy (Janek Kroupa). I moderátoři měli každý svůj jazyk, svůj rukopis, svůj projev.

Co Vám tento pořad dal a co Vám naopak vzal?

Vzal mi soukromý život a dal mi všechno ostatní: reputaci, pocit, že dělám dobrou věc, slávu.

Jak byste popsal svými slovy pořady (Na vlastní oči a Očima Josefa Klímy), v nichž jste působil/íte jako reportér? V čem se od sebe liší?

Po formální stránce rozpočtem (cca 3:1), počtem redaktorů (cca 5:1), produkčních (4:1), možnostmi cestovat do ciziny, kupovat archivy atd. Taky počtem diváků – NVO mívaly i 2 milióny, my maximálně na začátku 400 000, teď i polovinu. Prostě jde to dolů včetně zájmu o investigativní kauzy, takže je musíme víc balit do čokolády – reportáže v lifestylovém stylu, portréty magorů, pokusy, co jsme dělali a teď tzv. selfička, co si točí osobnosti samy o sobě. Jsme víc magazínovější a zároveň se snažíme neslevovat z novinářské kvality.

Jste zkušený žurnalista...Jakým směrem si myslíte, že se investigativní žurnalistika bude do budoucna vyvíjet?

Nevím. Sociální sítě vnesly do informačního prostoru chaos, vznikly agentury, které cíleně šíří dezinformace a než stačíte ověřit jednu, sesype se jich na vás dalších sto. Navíc lidé si neumějí ověřovat jako redaktoři v médiích, kteří prostě neověřené věci do mediálního

prostoru nepustili. Každý si tam může nalhat, co chce a veřejnost jim to zbaští. Dost se budoucnosti médií obávám.

Je něco na tomto oboru, co opravdu nemáte rád a do slova „nesnášíte“?

Samozřejmě, že vedle poctivých investigativců se řada z nich nechá koupit a vytváří reportáže na zakázku, kde je pravda lehce „přizpůsobená“. To se poznává nejhůř, když to není vyložená lež, ale jen jakási polopravda. A pak jsou novináři, kteří se koupit nenechají, jen jdou s trendem, který diktují vlastníci médií a jejich prostřednictvím vlivové skupiny. Ať už finanční nebo politické.

Myslíte si, že je důležitější obsah, nebo forma sdělení?

V dobré reportáži to musí jít ruku v ruce. Invenční novinář se pozná od toho „suchého“ právě podle nápaditosti formy. Když jsem já psal diplomku, říkalo se tomu „ozvláštnění“. Není to samoúčelné, protože můžete objevit novinářskou bombu, ale pokud bude nudná, lidé ji v novinách přeskochí nebo v televizi přepnou. Do televizních reportáží se dají vkládat ukázky z hraných filmů, které s případem korespondují, ať už ve vážném duchu nebo jako naopak ironie, můžete určité situace přehrát a dokonce ilustrativně nahrát, ale vždy to musíte přiznat. Nemůžete vydávat fikci za pravdu. Je navíc ještě třetí veličina, stejně důležitá jako obsah a forma. A to je načasování. Někdy se vyplatí zveřejnit poloviční informaci (samozřejmě s přiznáním, že je poloviční) hned než pátrat další týdny s nejistou vyhlídkou, že se dostaneme dál. Zveřejníte-li tu poloviční, stane se často, že se ozvou další svědci, další zdroje a věc se pohne sama o sobě a dál. Tady platí: Lépe zveřejnit teď hned, co mám, než v budoucnu co možná budu mít.

Jak myslíte, že vnímá český občan investigativní žurnalistiku? Má o ní zájem? Vyhledává jí?

Čím dál míň. Už jsem o tom hovořil.

Kdybyste se rozhodoval, tak jako kdysi před lety pro směr vašeho života, stal byste se znovu novinářem se všemi důsledky? Jakou formu žurnalistiky byste dnes zvolil?

Stejnou. Všechno bych opakoval. Je to nejhezčí povolání, protože vystudujete-li na lékařku, učitelku, právničku, čeká vás, že strávíte celý život v jediném prostředí. Investigativní novinář se pohybuje všude. Od narkomanských doupat až po parlament.

Rozhovor s Jaroslavem Kmentou

Je něco specifického na investigativní žurnalistice, o čem jste přesvědčen, že jiná odvětví žurnalistiky neposkytují?

Pestrost témat. Hloubku bádání a časová náročnost.

Jaký cítíte rozdíl v investigativní žurnalistice v době revoluční, kdy jste byl zakládajícím členem OF v Nymburce a v současné době?

Veliký. Krátce po revoluci nic takového neexistovalo. Komunistický režim svobodnou novinařinu zardil. Natož investigativní. Ta nebyla vůbec ještě několik let po pádu komunismu. Nikdo na takovou práci u nás nebyl zvyklý. Neměli jsme generaci, od které bychom se to mohli učit. Někdy od poloviny 90. let se to začalo zlepšovat. V redakcích se snažili dávat hlubším analýzám a pátrání větší prostor i čas.

Jste zkušený žurnalista...Jakým směrem si myslíte, že se investigativní žurnalistika bude do budoucna vyvíjet?

Zázemí budou investigativci hledat zejména v malých redakcích, které budou tento typ podporovat. Velké redakce to zajímat nebude. S podporou internetových projektů. S pomocí sociálních sítí se pak dá o zajímavé práci dát vědět širokému publiku.

Je něco na tomto oboru, co opravdu nemáte rád a do slova „nesnášíte“?

Krácení textu. Ale vážně: úmorné zapírání či neochotu poskytnout informace od úřadů, nebo politiků.

Myslíte si, že je důležitější obsah, nebo forma sdělení?

Obojí je důležité. Když budete mít sebelepší sdělení a nebudete umět ho čtivě, přehledně a dobře analyticky napsat, nikdo takový text nedočte. A zároveň platí, že když nebudete mít kvalitní informace, tak můžete psát jakkoli nádherně, a nakonec zjistíte, že vás nikdo nečte, protože chybí obsah.

Jak myslíte, že vnímá český občan investigativní žurnalistiku? Má o ní zájem? Vyhledává jí?

Je to asi půl na půl. Střední a mladá generace ji vyhledává. Ta starší spíš ne. I když – pokud mohu soudit z reakcí na mé knihy, tak na besedy chodí lidé bez věkového omezení. Spíš je to o tom, zda mají lidé čas a chuť číst si delší či složitější text. Naštěstí je tu stále hodně lidí, kteří takovou práci dokáží ocenit. A to mi dává sílu práci stále dělat.

Kdybyste se rozhodoval, tak jako kdysi před lety pro směr vašeho života, stal byste se znovu novinářem se všemi důsledky? Jakou formu žurnalistiky byste dnes zvolil?

Zvolil bych stejně. Cítím, že to je intuice. Měl jsem k tomu sklony a vlohy a věděl jsem, že chci jít touto cestou. Nelituji. Jsem v tomto ohledu šťastný. Dělán práci, která mě baví, navíc má smysl a živí mě. Co víc si přát?

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Kateřina Pokutová

Obor: Sociální a mediální komunikace

Forma studia: prezenční studium

Název práce: Investigativní žurnalistika na ČT a FTV Prima

Rok: 2017

Počet stran textu bez příloh: 59

Celkový počet stran příloh: 12

Počet titulů českých použitých zdrojů: 25

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 5

Počet internetových zdrojů: 18

Vedoucí práce: Mgr. Michal Schuster MBA